

Edukacja globalna w Polsce

Europejski proces
partnerskiego przeglądu
edukacji globalnej
Krajowy raport na temat
edukacji globalnej w Polsce

Edukacja globalna w Polsce

**Europejski proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej
Krajowy raport na temat edukacji globalnej w Polsce**

GENE
GLOBAL EDUCATION NETWORK EUROPE

Warszawa 2009

Międzynarodowy zespół ekspertów, który dokonał partnerskiego przeglądu edukacji globalnej w Polsce

dr Helmuth Hartmeyer, dyrektor Development Communication and Education, Austrian Development Agency (ADA), Austria

Carmel Madden, zastępca dyrektora, Development Education Unit, Irish Aid, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Irlandia

Elisabeth van der Steenhoven, specjalista ds. edukacji globalnej, Niderlandy

Sekretariat Europejskiego Partnerskiego Przeglądu Edukacji Globalnej

Eddie O'Loughlin koordynator ds. strategii, GENE

Liam Wegimont dyrektor, GENE

Autorzy

Eddie O'Loughlin

Liam Wegimont

Współpraca merytoryczna

Marcin Wojtalik

Przekład polski

Tomasz Korybski

Konsultacja merytoryczna

Joanna Popławska

Redakcja i korekta

Ewa Sulima-Kotarska

Projekt graficzny

Language Communications

Skład i łamanie

Agnieszka Ścisłowska

Druk

Nova-Media Piotr Nowak

© GENE, Amsterdam 2009

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Warszawa 2009

Spis treści

<i>Lista skrótów</i>	6
<i>Podziękowania</i>	7
<i>Streszczenie od wydawcy</i>	9
<i>Rozdział 1 - Wprowadzenie</i>	13
1.1 Krajowy raport o edukacji globalnej w Polsce: uwagi wstępne	13
1.2 Europejski proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej	14
1.3 Cele procesu przeglądu partnerskiego	15
1.4 Metodologia i zakres przeglądu partnerskiego w Polsce	15
1.5 Podstawowe terminy	16
<i>Rozdział 2 – Usytuowanie edukacji globalnej w Polsce</i>	19
2.1 Wprowadzenie	19
2.2 Kontekst instytucjonalny – Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz inne ministerstwa i instytucje koordynujące	19
2.3 Kontekst współpracy rozwojowej	21
2.4 Kontekst finansowania	21
2.5 Kontekst opinii publicznej	24
2.6 Kontekst edukacyjny	25
<i>Rozdział 3 – Edukacja globalna w kluczowych sektorach</i>	29
3.1 Wprowadzenie	29
3.2 Edukacja globalna w systemie edukacji formalnej	29
3.2.1 Główne wyzwania i szanse związane z najnowszymi reformami	32
3.2.2 Edukacja globalna w zreformowanej podstawie programowej	33
3.2.3 Edukacja globalna w procesie szkolenia nauczycieli	34

3.2.4 Edukacja globalna w szkolnictwie wyższym	36
3.2.5 Podsumowanie	39
STUDIUM PRZYPADKU: Stowarzyszenie Global Development Research Group	39
3.3 Edukacja globalna w społeczeństwie obywatelskim i innych sektorach	40
3.3.1 Wprowadzenie	40
3.3.2 Grupa Zagranica oraz jej grupa robocza ds. edukacji rozwojowej	40
3.3.3 Fundacja Edukacja dla Demokracji	41
3.3.4 Polska Akcja Humanitarna (PAH)	41
3.3.5 Grupa eFTe Warszawa – świadoma konsumpcja i sprawiedliwy handel	42
3.3.6 Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO)	42
3.3.7 Fundacja Partners Polska	43
3.3.8 Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa	43
3.3.9 Polska Zielona Sieć	44
3.3.10 Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich	44
STUDIUM PRZYPADKU: Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu”	45
Rozdział 4 – Obserwacje i zalecenia	49
4.1 Ogólny zarys rezultatów przeglądu	49
4.2 Kwestie związane ze zrozumieniem problematyki i rozbudową aparatury pojęciowej	50
4.3 Kwestie strategiczne	50
4.4 Mechanizmy finansowania i problemy związane z finansowaniem	51
4.5 Ministerstwa i instytucje zaangażowane w problematykę edukacji globalnej – przywództwo, zaangażowanie, koordynacja	53
4.6 Edukacja globalna w formalnym systemie nauczania	53
4.7 Organizacje pozarządowe i społeczeństwo obywatelskie	54
4.8 Zaangażowanie na arenie międzynarodowej	55

<i>Aneksy</i>	59
Aneks I Spotkania w ramach procesu partnerskiego przeglądu edukacji globalnej	59
Aneks II Deklaracja z Maastricht w sprawie edukacji globalnej	60
<i>Lista wybranych źródeł internetowych</i>	64

Lista skrótów

CEO	Centrum Edukacji Obywatelskiej
CODN	Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
DAC	<i>Development Assistance Committee</i> (Komitet Pomocy Rozwojowej OECD)
DEEEP	<i>Development Education Exchange in Europe Project</i>
eFTe	Grupa eFTe Warszawa – świadoma konsumpcja i sprawiedliwy handel
ESD	<i>Education for Sustainable Development</i> (Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju)
GENE	<i>Global Education Network Europe</i> (Europejska Sieć Edukacji Globalnej)
IBE	<i>International Bureau of Education</i> (Międzynarodowe Biuro ds. Edukacji)
MDGs	<i>Millennium Development Goals</i> (Milenijne Cele Rozwoju)
NGDO	<i>Non-Governmental Development Organisation</i> (pozarządowa organizacja na rzecz rozwoju)
NGO	<i>Non-Governmental Organisation</i> (organizacja pozarządowa)
NSC	<i>North-South Centre, Council of Europe</i> (Centrum Północ-Południe Rady Europy)
ODA	<i>Official Development Assistance</i> (oficjalna pomoc rozwojowa)
OECD	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i> (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju)
PAH	Polska Akcja Humanitarna
PISA	<i>Programme for International Student Assessment</i> (Program międzynarodowej oceny uczniów)
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju)
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation</i> (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury)

Podziękowania

Raport z partnerskiego przeglądu edukacji globalnej w Polsce nie powstałby bez udziału wielu instytucji, organizacji i osób, które nie szczędziły czasu ani wiedzy specjalistycznej, pomagając w procesie oceny. Sekretariat przeglądów partnerskich chciałby im wszystkim podziękować.

Chcielibyśmy przede wszystkim podziękować międzynarodowemu zespołowi ekspertów – jego przewodniczącemu dr. Helmuthowi Hartmeyerowi z Austriackiej Agencji Rozwoju, pani Carmel Madden z Irish Aid, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Irlandii oraz pani Elisabeth van der Steenhoven, specjalistce do spraw edukacji globalnej z Niderlandów.

Sekretariat chciałby także wyrazić wdzięczność polskiemu Ministerstwu Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwu Edukacji Narodowej – głównym partnerom procesu – i docenić pomoc z ich strony. Dziękujemy również grupie roboczej ds. edukacji rozwojowej działającej w ramach Grupy Zagranica, organizacjom pozarządowym na rzecz rozwoju oraz organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i tym wszystkim, którzy spotkali się z zespołem oceniającym i dostarczyli cennych informacji lub komentarzy. Pełna lista organizacji, których przedstawiciele wzięli udział w procesie oceny, zamieszczona jest w Aneksie I do niniejszego raportu.

Specjalne podziękowania kierujemy do pana Krzysztofa Stanowskiego, podsekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej, za jego stałe zainteresowanie i wsparcie dla procesu przeglądu oraz edukacji globalnej w Polsce oraz do pracowników tegoż ministerstwa – pani Julii Stysiak, pana Jarosława Jankowskiego i pani Klaudii Wojciechowskiej. Ze strony Ministerstwa Spraw Zagranicznych cennej pomocy udzielili pan ambasador Marek Ziółkowski, pan Mirosław Sycz, pani Agata Czaplińska oraz pan Przemysław Antoniewicz, którym za ich wnikliwe uwagi i przemyślenia również dziękujemy.

Szczególne wyrazy wdzięczności należą się pani Joannie Popławskiej z MSZ oraz pani Karolinie Balasiewicz z MEN za prace koordynujące merytoryczny wkład obu ministerstw podczas przeglądu, a także za wsparcie logistyczne.

Sekretariat pragnie również podziękować panu Marcinowi Wojtalikowi za wsparcie merytoryczne podczas procesu.

Europejski proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej finansowany jest ze składek członków sieci. GENE pragnie podziękować Austriackiej Agencji Rozwoju (ADA) oraz austriackiemu Ministerstwu Edukacji, Federalnemu Ministerstwu Współpracy Gospodarczej (BMZ) i organizacji InWEnt z Niemiec, irlandzkiemu Ministerstwu Spraw Zagranicznych

i Irish Aid, Ministerstwu Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwu Edukacji i Krajowej Radzie Edukacji z Finlandii, polskiemu Ministerstwu Spraw Zagranicznych, agencji IPAD z Portugalii, organizacji NCDO z Niderlandów, agencji Norad z Norwegii – za wspieranie finansowe i pozafinansowe procesu przeglądu. Dziękujemy za wsparcie także innym ministerstwom i agencjom zaangażowanym w sieć GENE.

Eddie O’Loughlin

Liam Wegimont

*Autorzy raportu i Sekretariat, Europejski proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej,
GENE*

Streszczenie od wydawcy

Niniejszy raport na temat edukacji globalnej w Polsce stanowi część europejskiego procesu partnerskiego przeglądu edukacji globalnej, rozpoczętego w 2002 roku i mającego na celu udoskonalenie i wzmocnienie edukacji globalnej w Europie. Raport ten zamyka proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej w Polsce przeprowadzonego przez międzynarodowy zespół ekspertów. Za pomocą wywiadów z głównymi interesariuszami (*stakeholders*) zebrano informacje i uzyskano wiedzę na temat stanu obecnego i perspektyw rozwoju edukacji globalnej w Polsce. Proces przeglądu trwał rok, był kierowany przez GENE (*Global Education Network Europe*) i przeprowadzony we współpracy z polskimi partnerami: Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwem Edukacji Narodowej.

Przeгляд partnerski ukazał znaczne postępy poczynione w zakresie edukacji globalnej w Polsce, zwłaszcza w ciągu ostatnich pięciu lat. Działania różnych podmiotów, które przyczyniły się do ich osiągnięcia, są godne pochwały.

Rozdział 1 raportu stanowi wprowadzenie do publikacji i ogólnie przedstawia proces przeglądu partnerskiego. Rozdział 2 ukazuje edukację globalną w Polsce z perspektywy instytucjonalnej, edukacyjnej, finansowej, a także z punktu widzenia współpracy rozwojowej oraz opinii publicznej. W Rozdziale 3 szczegółowo przedstawione są najważniejsze dla edukacji globalnej sektory, czyli przede wszystkim system edukacji formalnej oraz społeczeństwo obywatelskie i jego organizacje. Obserwacje i zalecenia wynikające z procesu przeglądu zamieszczono w Rozdziale 4.

Przeгляд pozwolił też dostrzec i docenić osiągnięcia Ministerstwa Spraw Zagranicznych w tworzeniu podstaw mocnej struktury rocznego finansowania działań związanych z edukacją globalną. Struktura ta oparta jest na doświadczeniach innych krajów. Podczas przeglądu odnotowano także silną wolę działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakresie włączania problematyki edukacji globalnej do zreformowanego programu nauczania oraz w odniesieniu do innych inicjatyw koncentrujących się na zagadnieniu edukacji globalnej. Za ważną uznano także współpracę między MSZ a MEN w opisywanej dziedzinie. Niniejszy przeгляд pozwolił też dostrzec pełne dynamizmu i zaangażowania, coraz szersze działania sektora organizacji pozarządowych, możliwe dzięki jasnej wizji celu, solidnym wartościom i mocnej podstawie, jaką jest aktywność o charakterze wolontariackim.

Chociaż zespół dokonujący przeglądu zauważa pracę wykonaną w ciągu ostatnich kilku lat, podkreśla także potrzebę dalszego budowania potencjału, planowania strategicznego i współpracy między instytucjami oraz organizacjami zaangażowanymi w edukację globalną w Polsce.

Jednym z najważniejszych zaleceń zespołu jest rozważenie ustanowienia krajowego komitetu do spraw edukacji globalnej, który pozostawałby pod auspicjami Ministerstwa Spraw Zagranicznych jako głównego podmiotu finansującego i Ministerstwa Edukacji Narodowej z udziałem innych ministerstw oraz organizacji pozarządowych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Celem tego komitetu powinno być zapewnienie koordynacji i wysokiej jakości działań, dzięki czemu dotychczasowe osiągnięcia zostałyby należycie wykorzystane.

Zespół oceniający zaleca również, by mechanizm finansowania pomocy został poddany przeglądowi, by zapewnić jego maksymalną użyteczność i skuteczność w ramach obecnie dostępnych zasobów, a także – w perspektywie zwiększania dostępnych środków – przygotować strategię odpowiedniego wzrostu. Raport zawiera więc konkretne sugestie dotyczące optymalizacji programu finansowania.

W odniesieniu do sektora edukacji publicznej zespół dokonujący przeglądu zaleca, by Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz odpowiednie instytucje szkolnictwa wyższego wspierały wymianę informacji i koordynację działań w ramach inicjatyw dotyczących szkolenia i kształcenia przyszłych nauczycieli.

Co się tyczy działalności sektora organizacji pozarządowych, raport zaleca, by organizacje pozarządowe zaangażowane w edukację globalną zmierzały do tworzenia strategicznych sojuszy i partnerskiej współpracy z szeroko pojętymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w celu zakorzenienia edukacji globalnej w strukturze społeczeństwa obywatelskiego.

Zarówno wymienione tu, jak i pozostałe zalecenia oraz najważniejsze obserwacje poczynione podczas przeglądu zawarte są w Rozdziale 4 raportu.

Założeniem przeglądu partnerskiego jest, by jego zalecenia (a także zalecenia krajowe opracowane po zapoznaniu się z wynikami przeglądu) stanowiły dla Polski impuls do dalszej debaty i krytycznej refleksji nad rozwojem edukacji globalnej w Polsce – podobnie jak to było w przypadku innych państw objętych przeglądem.

Zarówno Sekretariat GENE, jak i zespół dokonujący przeglądu pozostają do dyspozycji polskich partnerów, służąc wsparciem i radą w odniesieniu do inicjatyw, które mogą pojawić się w następstwie niniejszego przeglądu i jego zaleceń. Bez wątpienia także polskie doświadczenia związane z edukacją globalną będą źródłem inspiracji i cennych informacji dla innych krajów europejskich zaangażowanych w tę dziedzinę.

GENE (*Global Education Network Europe*) to sieć ministerstw, agencji i innych instytucji, które odpowiadają na szczeblu krajowym za edukację globalną w Europie. GENE wspiera działania dotyczące edukacji globalnej w krajach europejskich: działania w ramach sieci, wymianę doświadczeń między krajami, badania w zakresie kształtowania polityki, rozwój strategii narodowych i poprawę jakości edukacji globalnej. W ramach starań na rzecz poprawy jakości i intensyfikacji edukacji globalnej GENE organizuje proces partnerskich przeglądów edukacji globalnej w Europie (*European Global Education Peer Review Process*), mając na celu osiągnięcie stanu powszechnego dostępu Europejczyków do wysokiej jakości edukacji globalnej.

Rozdział 1

Wprowadzenie

Rozdział 1

Wprowadzenie

1.1 Krajowy raport o edukacji globalnej w Polsce: uwagi wstępne

Krajowy raport o edukacji globalnej w Polsce stanowi część procesu partnerskich przeglądów edukacji globalnej w Europie (*European Global Education Peer Review*), zapoczątkowanego na Kongresie Edukacji Globalnej w Maastricht w 2002 r. i organizowanego przez GENE¹. Niniejszy raport jest siódmą publikacją tego typu, po raportach na temat Norwegii, Czech, Austrii, Niderlandów, Finlandii oraz Cypru².

Raport ten stanowi przegląd obecnego stanu edukacji globalnej w Polsce³ i przedstawia uwarunkowania, które prowadzić mogą do poprawy i zwiększenia zakresu edukacji globalnej. Prezentuje również w zarysie najważniejsze obserwacje i rekomendacje dotyczące przyszłych działań.

Pierwszy rozdział raportu ma charakter wprowadzający: przedstawia informacje dotyczące europejskiego procesu partnerskich przeglądów edukacji globalnej i metodyki tego procesu w odniesieniu do danych z Polski. Rozdział drugi sytuuje edukację globalną w kontekście polskiej rzeczywistości instytucjonalnej, kulturowej oraz edukacyjnej, a także w kontekście globalnej współpracy rozwojowej i świadomości społecznej. Ponadto prezentuje w tym samym kontekście rolę odpowiednich ministerstw, organizacji i krajowych jednostek koordynujących. Rozdział trzeci poświęcony jest przeglądowi konkretnych przykładów działań na obszarze edukacji globalnej w najważniejszych sektorach, zwłaszcza w odniesieniu do edukacji formalnej i działalności społeczeństwa obywatelskiego na rzecz podnoszenia świadomości edukacji globalnej. Ostatni rozdział szczegółowo prezentuje najważniejsze obserwacje i zalecenia wynikające z przeglądu.

Raport krajowy na temat edukacji globalnej w Polsce przygotowano przy współudziale wielu polskich partnerów, przede wszystkim Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej. Zespół oceniający tworzyli eksperci z Austrii, Irlandii oraz z Niderlandów, którzy w procesie przeglądu współpracowali z Sekretariatem GENE⁴.

---

1 GENE zapewnia od 2006 r. wsparcie formalno-organizacyjne i wiedzę fachową podczas procesów przeglądów partnerskich; w latach 2003–2005 wsparcie to świadczone było przez Centrum Północ-Południe we współpracy z GENE.

2 Kopie wymienionych raportów krajowych są dostępne na stronie internetowej GENE: www.gene.eu.

3 W przeglądach partnerskich GENE wykorzystywana jest definicja z Deklaracji z Maastricht w sprawie edukacji globalnej: *Edukacja globalna otwiera ludziom oczy i umysły na świat oraz uświadamia im konieczność podejmowania działań na rzecz upowszechnienia sprawiedliwości, równości i praw człowieka dla wszystkich. Edukacja globalna jako globalny wymiar edukacji obywatelskiej obejmuje edukację rozwojową, edukację o prawach człowieka, edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju, edukację na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom oraz edukację międzykulturową.*

4 W skład międzynarodowego zespołu podczas wizyty we wrześniu 2009 r. wchodził: dr Helmut Hartmeyer z Austriackiej Agencji Rozwoju, Austria (przewodniczący), pani Carmel Madden z Irish Aid, Irlandia, pani Elisabeth van der Steenhoven, specjalista ds. edukacji globalnej z Niderlandów, oraz przedstawiciele Sekretariatu GENE.

1.2 Europejski proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej

Inspiracją dla europejskiego procesu partnerskiego przeglądu edukacji globalnej była Deklaracja z Maastricht w sprawie edukacji globalnej. Dokument ten został przyjęty przez rządy, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, samorządy i władze regionalne oraz parlamentarzystów podczas Europejskiego Kongresu Edukacji Globalnej w Maastricht w dniach 15–17 listopada 2002 r. Deklaracja przedstawia wiele rozwiązań, dzięki którym można wzmocnić i poprawić jakość edukacji globalnej w Europie. Wśród wielu zaleceń w Deklaracji znajduje się też wezwanie do delegatów, by opracowali *studium wykonalności w odniesieniu do utworzenia dwunastoletniego programu monitorowania i wsparcia partnerskiego za pośrednictwem krajowych raportów na temat edukacji globalnej oraz regularnych przeglądów partnerskich*⁵.

W 2003 r. przeprowadzono badanie⁶ mające na celu sprawdzenie wykonalności stworzenia europejskiego procesu przeglądu partnerskiego w zakresie edukacji globalnej. Badanie zainicjowano refleksją na temat międzynarodowych procesów przeglądu w porównywalnych bądź powiązanych dziedzinach⁷. Następnie próbowano odpowiedzieć na podstawowe pytania oraz wyciągnąć wnioski za pomocą pilotażowego przeglądu dotyczącego Cypru, w którego rezultacie powstał pierwszy krajowy raport o edukacji globalnej. Raport ze studium wykonalności (oparty na początkowych doświadczeniach z 2003 r.) stwierdzał, że utworzenie partnerskiego przeglądu edukacji globalnej na skalę europejską mogłoby być skutecznym mechanizmem dalszej optymalizacji i wzmocnienia edukacji globalnej w Europie.

Taki proces przeglądu partnerskiego faktycznie powstał, w konsekwencji czego dokonano ocen oraz opublikowano raporty dotyczące Finlandii, Niderlandów, Austrii, Republiki Czeskiej, Norwegii oraz niniejszy raport dotyczący Polski. Zdaniem stron uczestniczących w ocenach procesy przeglądu partnerskiego doprowadziły w zbadanych krajach do rozwinięcia, wzmocnienia lub utworzenia krajowych struktur i strategii edukacji globalnej, a także do rozwoju współpracy w tej dziedzinie. Kolejne raporty krajowe są w fazie planowania i dotyczyć będą Belgii, Irlandii oraz Portugalii. Kontynuowane będą także działania wynikające z zaleceń zrealizowanych już przeglądów.

---

5 Deklaracja z Maastricht w sprawie edukacji globalnej. Ramowa struktura europejskiej strategii na rzecz poprawy jakości i wzmocnienia edukacji globalnej w Europie do roku 2015, par 5.8. Tekst Deklaracji zamieszczony jest w Aneksie II niniejszego raportu; raport z Kongresu znajduje się w publikacji E. O'Loughlin, L. Wegimont (ed.), *Global Education in Europe to 2015: Strategy, Policies and Perspectives*. Lisbon, North-South Centre, 2003. Publikacja dostępna jest na stronach www.gene.eu lub www.nscentre.org

6 Eddie O'Loughlin, koordynator ds. strategii w GENE, przeprowadził to studium wykonalności w imieniu Centrum Północ-Południe w 2003 r. i we wnioskach zalecił utworzenie procesu partnerskiego przeglądu edukacji globalnej w Europie.

7 Obejmowały one procesy przeglądu partnerskiego przeprowadzane przez inne organizacje międzynarodowe, na przykład partnerski przegląd pomocy rozwojowej OECD DAC lub mechanizmy przeglądu sytuacji w poszczególnych krajach Rady Europy (np. mechanizm stosowany przez Komitet Zapobiegania Torturom), a także przeglądy strategii krajowych w zakresie edukacji i wychowania młodzieży. Ponadto wzięto pod uwagę komentarze niezależnych konsultantów oraz przeglądy przeprowadzone przez organizacje pozarządowe, na przykład w ramach mechanizmu *The Reality of Aid*.

1.3 Cele procesu przeglądu partnerskiego

Ogólnym celem procesu przeglądu partnerskiego jest optymalizacja i wzmocnienie edukacji globalnej w krajach europejskich. Bezpośrednim celem poszczególnych przeglądów krajowych jest zapewnienie partnerskiego wsparcia oraz możliwości uczenia się na bazie porównań – poprzez tworzenie krajowych raportów we współpracy z najważniejszymi podmiotami działającymi w dziedzinie edukacji globalnej w danym kraju. Każdy raport krajowy stanowi przegląd stanu edukacji globalnej w opisywanym kraju, podkreśla dobre wzorce, przydatne na poziomie krajowym oraz międzynarodowym, a także zapewnia krytyczną i komparatywną ocenę problemów oraz wyzwań, z jakimi muszą się zmierzyć instytucje i organizacje działające na rzecz zapewniania i wspierania edukacji globalnej.

Raporty krajowe oraz prowadzące do nich procesy przeglądu partnerskiego są narzędziami, dzięki którym krajowe podmioty (organizacje, instytucje) mogą poprawić skuteczność oraz jakość działania. Są one również źródłem wiedzy dla innych krajów, podstawą do analizy porównawczej, *benchmarkingu*, kształtowania polityki oraz optymalizacji⁸.

1.4 Metodologia i zakres przeglądu partnerskiego w Polsce

Metodologia wykorzystana przy tworzeniu przeglądu partnerskiego w Polsce w zakresie edukacji globalnej obejmowała zarówno badania stacjonarne, jak i wizyty w Polsce. Program każdej wizyty zawierał liczne konsultacje z interesariuszami krajowymi. Sekretariat partnerskich przeglądów edukacji globalnej przeprowadził takie konsultacje w listopadzie 2008 r., natomiast w kwietniu 2009 r. odbyła się wizyta przygotowawcza w Polsce. Głównym jej celem było zgromadzenie informacji oraz dokumentacji, uzgodnienie metodyki procesu przeglądu z najważniejszymi interesariuszami (przez uzgodnienie jego zakresu) oraz utworzenie listy podstawowych pytań i kontaktów poprzedzających główną wizytę międzynarodowego zespołu ekspertów. Ta ostatnia nastąpiła we wrześniu 2009 r. Zakres procesu dostosowano do jego zasadniczych celów wymienionych w punkcie 1.3.

Zasadniczymi celami szczegółowymi partnerskiego przeglądu edukacji globalnej dla Polski, zgodnie z opisem zawartym w dokumencie nt. zakresu przeglądu (*Terms of Reference*), były:

- Podkreślenie przykładów dobrych wzorców w edukacji globalnej.
- Ocena stanu edukacji globalnej oraz działań mających na celu podnoszenie świadomości, w tym: wdrażanie edukacji globalnej, jej struktury, strategii oraz rezultaty.
- Zapewnienie międzynarodowej perspektywy porównawczej ukazującej mocne strony i obszary rozwoju strategicznego w zakresie edukacji globalnej.
- Utworzenie listy zaleceń w celu dalszej optymalizacji edukacji globalnej w Polsce.

---

⁸ Proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej w Europie różni się od procesu OECD DAC zakresem, głównymi punktami nacisku, zasięgiem geograficznym oraz metodologią. Intencją twórców raportów krajowych na temat edukacji globalnej jest, by uzupełniały one w znaczącym stopniu raporty OECD w krajach DAC (raporty OECD koncentrują się przede wszystkim na pomocy rozwojowej, a nie na rozwijaniu edukacji globalnej).

Wizyta przeglądowna we wrześniu 2009 r. obejmowała dalsze spotkania z najważniejszymi interesariuszami, kompletowanie informacji, wyjaśnianie podstawowych kwestii, sprawdzanie perspektyw podejścia do edukacji rozwojowej oraz zainicjowanie dialogu dotyczącego wstępnych obserwacji i zaleceń. Rezultatem tej wizyty było utworzenie wstępnej listy obserwacji oraz rekomendacji.

Pierwotną wersję niniejszego raportu i/lub jego części poświęconych poszczególnym interesariuszom rozesłano do nich przed publikacją w celu zebrania reakcji i komentarzy, które wzięto pod uwagę przy opracowywaniu wersji ostatecznej.

Intencją twórców raportu jest, by jego publikacja stała się bodźcem do dalszej debaty na temat edukacji globalnej w Polsce oraz do krytycznej refleksji nad kwestiami opisanymi w raporcie.

1.5 Podstawowe terminy

Definicja edukacji globalnej

Termin „edukacja globalna” jest wykorzystywany przez GENE oraz w niniejszym raporcie zgodnie z poniższą definicją, zaczerpniętą z Deklaracji z Maastricht w sprawie edukacji globalnej:

Edukacja globalna otwiera ludziom oczy i umysły na świat oraz uświadamia im konieczność podejmowania działań na rzecz upowszechnienia sprawiedliwości, równości i praw człowieka dla wszystkich. Edukacja globalna jako globalny wymiar edukacji obywatelskiej obejmuje edukację rozwojową, edukację o prawach człowieka, edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju, edukację na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom oraz edukację międzykulturową.

GENE zwraca szczególną uwagę na edukację rozwojową. Chociaż GENE oraz raporty z przeglądów partnerskich wykorzystują termin „edukacja globalna”, na poziomie krajowym stosować można również inaczej sformułowane terminy o zbliżonym znaczeniu.

Źródło: Deklaracja z Maastricht w sprawie edukacji globalnej (2003). Zob. Aneks II; w wersji angielskiej dostępna na stronie internetowej: www.gene.eu

Rozdział 2

Usytuowanie edukacji globalnej w Polsce

Rozdział 2

Usytuowanie edukacji globalnej w Polsce

2.1 Wprowadzenie

Rozdział ten ukazuje usytuowanie edukacji globalnej w Polsce przez prezentację otoczenia instytucjonalnego edukacji globalnej, zarysowanie współpracy rozwojowej, sposobów finansowania edukacji globalnej oraz kształtowania opinii publicznej i otoczenia edukacyjnego w tej dziedzinie.

2.2 Kontekst instytucjonalny – Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz inne ministerstwa i instytucje koordynujące

W Polsce wiele instytucji zaangażowanych jest we wspieranie i moderowanie edukacji globalnej na poziomie krajowym. Są to przede wszystkim: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz grupa robocza ds. edukacji rozwojowej działająca w ramach Grupy Zagranica – pozarządowej instytucji koordynującej. Tabela 1 przedstawia listę najważniejszych organizacji i obszarów ich działania związanych z organizowaniem edukacji globalnej w Polsce.

Tabela 1. Najważniejsze instytucje zaangażowane w edukację globalną w Polsce

Organizacja	Działania związane z edukacją globalną
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Pełni funkcję lidera w zakresie edukacji globalnej na poziomie krajowym. We własnym zakresie popularyzuje kwestie związane z edukacją globalną; zapewnia finansowanie działań na rzecz edukacji rozwojowej realizowanych przez organizacje pozarządowe, uniwersytety i środowisko naukowe, samorządy oraz Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (CODN). Współpracuje z mediami.
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Zarządza edukacją globalną w ramach kształcenia na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym. Współpracuje z MSZ w opracowywaniu systemu finansowania edukacji rozwojowej. CODN jest instytucją MEN, która zajmuje się m.in. promocją edukacji globalnej i włączaniem jej w program nauczania poprzez szkolenia kaskadowe i krajową sieć trenerów edukacji globalnej.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	W 2009 r. Ministerstwo współpracowało z MSZ i MEN przy opracowaniu systemu finansowania edukacji rozwojowej skierowanego do środowisk naukowych i samorządów. MNiSW dzieli odpowiedzialność za szkolenie nauczycieli z MEN.
Ministerstwo Środowiska	MŚ jest zaangażowane w związane z edukacją globalną obszar edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju.
Grupa Zagranica i jej grupa robocza ds. edukacji rozwojowej	Jest liderem i koordynatorem działań sektora organizacji pozarządowych w sferze edukacji globalnej; dba o wysoką jakość tych działań.
Fundacja Edukacja dla Demokracji	Od 2005 r. Fundacji, wybieranej corocznie w trybie konkursowym, powierzane jest wdrażanie programu regrantingu MSZ dla organizacji pozarządowych w dziedzinie edukacji rozwojowej.

Zgodnie z Tabelą 1, Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Edukacji Narodowej są szczególnie aktywne w dziedzinie edukacji globalnej i blisko współpracują w zakresie finansowania edukacji rozwojowej zasilające organizacje pozarządowe, uczelnie wyższe i samorządy. W 2009 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego współpracowało z MSZ i MEN przy organizacji konkursu dla uczelni wyższych i samorządów na realizację projektów edukacyjnych. Ministerstwa powinny być zachęcane do odgrywania znaczniejszej roli we wspieraniu edukacji globalnej w ramach swoich możliwości. Przykładowo, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ma znaczny potencjał popularyzacji edukacji globalnej w systemie kształcenia wyższego oraz w kolegiach nauczycielskich. Istnieją także możliwości intensywniejszej współpracy oraz lepszej koordynacji z Ministerstwem Środowiska, dotyczące powiązanego z edukacją globalną tematu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Spółeczeństwo obywatelskie także intensywnie uczestniczy w edukacji globalnej. Po stronie organizacji pozarządowych – grupa robocza ds. edukacji rozwojowej, działająca w ramach Grupy Zagranica, odgrywa bardzo ważną rolę jako lider i koordynator zapewniający odpowiednią jakość działań sektora organizacji pozarządowych w dziedzinie edukacji globalnej.

Kolejna część niniejszego raportu zawiera bardziej szczegółowy opis działań poszczególnych instytucji i organizacji. Rozdział 4 zawiera zalecenia oraz praktyczne sugestie dotyczące poprawy koordynacji między tymi organizacjami i instytucjami.

2.3 Kontekst współpracy rozwojowej

Edukacja globalna w Polsce rozwinęła się znacznie od 2004 roku. Jej coraz większa rola jest ściśle związana z powstaniem programu polskiej współpracy rozwojowej oraz rosnącego zaangażowania ze strony wielu interesariuszy, w tym zwłaszcza Ministerstwa Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN) oraz organizacji pozarządowych (NGO), a także innych instytucji.

Polska pomoc rozwojowa znacząco wzrosła po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, ale proces jej kształtowania nie jest jeszcze ukończony. Bardzo wiele już osiągnięto, jednak przed polską pomocą stoją wciąż ważne wyzwania, na przykład przyjęcie ustawy o pomocy rozwojowej, ewentualne utworzenie instytucji wdrażającej oraz niezbędne wprowadzenie wieloletnich projektów. Potrzeba także większego wsparcia politycznego i społecznego oraz większego zrozumienia dla idei współpracy rozwojowej i kwestii związanych z rozwojem globalnym.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych to najważniejszy interesariusz w sferze edukacji globalnej. MSZ przejęło tu rolę lidera w kształtowaniu strategii, zapewnianiu wsparcia instytucjonalnego i finansowania. Podsekretarz stanu w MSZ jest oficjalnym koordynatorem rządowej polityki pomocy rozwojowej, pełniącym także nadzór nad jej wdrażaniem. Kolejnym ważnym interesariuszem jest Ministerstwo Finansów, które decyduje o alokacji i akceptacji znakomitej większości środków określanych jako oficjalna pomoc rozwojowa (ODA) – na przykład o wielkości polskiej składki do budżetu UE przeznaczonej na pomoc rozwojową (która w 2008 r. stanowiła 73% polskiej ODA), a także o udzielaniu pożyczek i redukcji zadłużenia. Wiele innych ministerstw jest również zaangażowanych w tę współpracę, na równi z licznymi organizacjami pozarządowymi, które wdrażają finansowane przez rząd projekty.

Ustanowiony w 2005 r. Departament Współpracy Rozwojowej MSZ zatrudnia obecnie 33 osoby. Składa się z trzech wydziałów oraz z Referatu ds. Informacji, Edukacji Rozwojowej i Wolontariatu, w którym pracuje 5 osób. Jedna z tych osób jest bezpośrednio odpowiedzialna za edukację rozwojową.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych to instytucja, która zapoczątkowała edukację globalną w Polsce i odgrywa podstawową rolę w szerzeniu w społeczeństwie polskim wiedzy o współpracy rozwojowej. Środki finansowe polskiej pomocy przeznaczone na edukację globalną są szczegółowo opisane w kolejnej części tego rozdziału.

2.4 Kontekst finansowania

W 2005 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych zainicjowało regularny proces ogłaszania konkursów otwartych na wdrażanie projektów związanych z edukacją rozwojową. Mechanizmy finansowania utworzono, opierając się na doświadczeniach innych krajów europejskich. W 2009 r. sfinansowano około 40 projektów związanych z edukacją globalną,

wdrażanych przez organizacje pozarządowe. Ponadto MSZ finansuje komponenty edukacyjne projektów pomocowych (do 10% budżetu projektu), a także program wolontariatu, w którego skład wchodzi opcjonalna inicjatywa edukacyjna dla każdego wolontariusza. Rocznie finansuje się działania 20 wolontariuszy.

Niedawno Ministerstwo Spraw Zagranicznych, wraz z Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, stworzyło samorządom, ośrodkom badawczym i uniwersytetom możliwość ubiegania się o finansowanie projektów na rzecz edukacji globalnej. MSZ opłaca także granty dla naukowców, którzy uczestniczą w międzynarodowych konferencjach poświęconych współpracy rozwojowej. Wspierany jest ponadto program szkoleniowy w CODN – również finansowany przez MSZ (por. Rozdział 3).

W ramach działań Referatu ds. Informacji, Edukacji Rozwojowej i Wolontariatu MSZ organizuje także wydarzenia mające na celu podniesienie świadomości społecznej co do problematyki edukacji globalnej. Od 2007 r. każdej jesieni (we wrześniu) organizowane jest Forum Polskiej Współpracy Rozwojowej, któremu towarzyszą debaty publiczne, warsztaty i wystawy ze stoiskami wszystkich krajowych partnerów: sektora organizacji pozarządowych, środowiska akademickiego, samorządu oraz administracji rządowej. Jest to także czas publikacji Raportu rocznego polskiej pomocy. Innymi wydarzeniami o charakterze publicznym są: współpraca z mediami (m.in. szkolenia dla dziennikarzy, sfinansowane po raz pierwszy w 2009 r.), finansowanie programów medialnych oraz zamawianie badań opinii publicznej (odbywają się one regularnie od 2004 r. – ich wyniki są szczegółowo opisane w dalszej części tego rozdziału). Minister spraw zagranicznych często bierze udział w debatach poświęconych kwestiom współpracy rozwojowej.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych jest również reprezentowane w GENE – europejskiej sieci ministerstw, agencji i innych instytucji odpowiedzialnych na szczeblu krajowym za wspieranie, finansowanie i kształtowanie polityki w zakresie edukacji globalnej w Europie⁹.

Poziom finansowania edukacji globalnej ze strony MSZ wzrósł znacząco od momentu przystąpienia Polski do UE. W 2005 r. wydatki MSZ na edukację rozwojową oraz informację wyniosły 200 tys. PLN (ok. 50 tys. EUR). W 2008 r. kwota ta wzrosła do niemal 2,9 mln PLN (ok. 0,83 mln EUR, por. Tabela 2). Szacunkowa kwota na rok 2009 jest nieco wyższa od ubiegłorocznej i wynosi ok. 3,5 mln PLN (0,8 mln EUR)¹⁰.

---

9 Poza uczestnictwem w okrągłych stołach regularnie organizowanych przez GENE i dających ministerstwom możliwość wymiany doświadczeń, MSZ aktywnie włączyło swych pracowników w owocną współpracę z GENE. Przykładowo, dla pracowników oraz organizacji pozarządowych zajmujących się edukacją rozwojową zorganizowano bilateralną wizytę w Irlandii; MSZ było także gospodarzem międzynarodowego okrągłego stołu GENE w listopadzie 2008 r., a urzędniczka odpowiedzialna w MSZ za edukację rozwojową (pani Joanna Popławska) była uczestnikiem zespołu przeglądu partnerskiego w Norwegii w marcu 2009 r.

10 Dane liczbowe za lata 2008 i 2009 pokazują znaczny wzrost po przeliczeniu na złote. Ekwiwalent kwot w euro nie odzwierciedla tego wzrostu ze względu na duże wahania na rynku walutowym w tym okresie.

Tabela 2. Wydatki MSZ RP na edukację rozwojową i informację w 2008 r.

Działanie	PLN	EUR (średni kurs wymiany dla 2008 r. 1 EUR = 3,44 PLN)
Konkurs grantowy dla sektora organizacji pozarządowych (w tym stypendia dla doktorantów)	1 050 000	305 232,55
Finansowanie komponentu „edukacja rozwojowa” w projektach pomocowych (działania te nie są finansowane z budżetu na edukację rozwojową i informację – środki na ten cel pochodzą z budżetu na projekty pomocowe)	80 000	23 255,80
Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli – projekt dla nauczycieli i edukatorów (2. edycja)	119 250	34 665,70
Granty dla uczelni wyższych i naukowców	181 095	52 643,90
Inne działania informacyjne i edukacyjne (np. współpraca z Polskim Radiem – Programem 3; coroczne wydarzenie – Forum Polskiej Współpracy Rozwojowej)	1 453 882	422 640,00
ŁĄCZNIE	2 884 227	838 438,00

Źródło: Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Program dofinansowywania przez MSZ działań z zakresu edukacji rozwojowej oraz informacji zbudowano, opierając się na doświadczeniach międzynarodowych. Z roku na rok środki przeznaczane na ten program rosną, choć dodać też trzeba, że początkowy poziom z 2005 roku był relatywnie niski. Zarówno MSZ, jak i instytucje wdrażające zdają sobie sprawę, że w miarę wzrostu możliwości finansowych sam program finansowania także powinien być doskonalony. Nawet mimo braku dodatkowych środków można sprawić, by program finansowania stał się bardziej przyjazny dla użytkownika i bardziej efektywny. Praktyczne zalecenia wynikające z niniejszego przeglądu sformułowano w Rozdziale 4.

Instytucja wdrażająca – Fundacja Edukacja dla Demokracji

Fundacja Edukacja dla Demokracji – od 2005 r. wybierana w corocznych otwartych konkursach – prowadzi program regrantingu, finansowany przez MSZ i adresowany do organizacji pozarządowych wdrażających projekty w zakresie edukacji rozwojowej. W 2009 r. konkurs ogłoszono w kwietniu, a organizacje pozarządowe rozpoczęły wdrażanie projektów w lipcu i są zobowiązane do zakończenia ich do grudnia. Fundacja Edukacja dla Demokracji zapewnia wsparcie sektorowi organizacji pozarządowych przez organizowanie spotkań, szkoleń i kursów e-learningowych.

Oprócz wymienionych zadań związanych z obsługą programu regrantingu Fundacja ma też obowiązki wynikające z partnerstwa w projektach dotyczących edukacji globalnej opłacanych przez Komisję Europejską, a także z prowadzenia programu RITA (obejmuje on wsparcie dla polskich organizacji pozarządowych zajmujących się popularyzacją wiedzy o demokracji i gospodarce wolnorynkowej i współpracujących z partnerami z Europy Wschodniej, Kaukazu i Azji Środkowej).

Więcej informacji na temat Fundacji można znaleźć na jej stronie internetowej: www.edudemo.org.pl

Inne źródła finansowania edukacji globalnej i edukacji rozwojowej

Oprócz wsparcia ze strony MSZ w Polsce istnieje wiele innych źródeł finansowania edukacji globalnej – są to przede wszystkim Komisja Europejska oraz pozostałe źródła uzupełniające, zarówno prywatne, jak i publiczne. Środki z Komisji Europejskiej przekazywane są za pośrednictwem podmiotów pozarządowych i samorządów lokalnych; szacuje się je na około 2 mln PLN (około 488 tys. EUR)¹¹ rocznie. Zaletą tego sposobu finansowania jest jego stabilność, ponieważ fundusze przyznawane są na okres 3 lat. Wadą jednak jest to, że organizacje łatwo mogą się od takiego finansowania uzależnić. Ponadto nie jest ono skoordynowane z krajowymi priorytetami i zazwyczaj dostęp do niego mają tylko największe, doświadczone organizacje pozarządowe.

2.5 Kontekst opinii publicznej

Od 2004 r. MSZ regularnie zamawia badania opinii publicznej na temat globalnych zagadnień rozwojowych. Ich wyniki dają dobrą orientację co do nastrojów społecznych, a także stanowią źródło informacji o dominujących tendencjach i przebiegu zmian w czasie.

Według najnowszego badania z grudnia 2008 r. 84% Polaków jest zdania, że Polska powinna świadczyć pomoc rozwojową na rzecz słabiej rozwiniętych krajów. Jest to

---

11 Przybliżone szacunki oparto na następujących wyliczeniach: jest 10 projektów finansowanych przez Komisję Europejską, w których polskie organizacje pozarządowe są głównym wnioskodawcą lub partnerem w projekcie; zakładany średni budżet polskiej organizacji pozarządowej w ramach takich projektów to 50 000 EUR rocznie.

najwyższy z dotychczas notowanych poziomów poparcia, co świadczy o stopniowym i systematycznym wzroście akceptacji dla współpracy rozwojowej. 76% badanych Polaków zgadza się na przeznaczanie pewnej części obciążeń podatkowych na rzecz pomocy rozwojowej dla biedniejszych krajów.

Według respondentów Polska powinna kierować pomoc rozwojową przede wszystkim do krajów Afryki (52% wskazań) oraz wschodnich sąsiadów Polski, czyli Ukrainy i Białorusi (37%). Ponad połowa badanych, pytana o najważniejsze wyzwania stojące przed krajami rozwijającymi się, wymieniła choroby zakaźne, w tym HIV/AIDS (51%), 43% wskazało na konflikty zbrojne i wojny domowe, 37% – brak dostępu do wody pitnej; 35% – niezdolność do wytworzenia wystarczającej ilości pożywienia, a 28% – analfabetyzm. Jako powód udzielania pomocy w odpowiedziach o wiele rzadziej pojawiają się niedemokratyczne rządy i naruszanie praw człowieka (16%), jak również zanieczyszczenie środowiska i eksploatacja zasobów naturalnych (13%). Większość Polaków wołałaby, by Polska udzielała pomocy za pośrednictwem wyspecjalizowanych organizacji międzynarodowych (55%) oraz polskich organizacji pozarządowych i firm (52%).

Badania opinii publicznej pokazują wszakże, że świadomość problemów globalnych i pomocy rozwojowej pozostaje w polskim społeczeństwie na relatywnie niskim poziomie. Przykładowo – jedynie 13% badanych Polaków słyszało o Milenijnych Celach Rozwoju ONZ.

Ogólnie – rezultaty badań nastrajają jednak optymistycznie i dobrze wróżą wspieraniu współpracy rozwojowej w przyszłości. Większość Polaków wyznaje wartości sprzyjające celom współpracy rozwojowej oraz celom rozwoju globalnego. Pytani o powody udzielania wsparcia, Polacy w większości wymieniają moralny obowiązek pomagania nieuprzywilejowanym (58%), a także potrzebę zrewanżowania się za pomoc udzielaną w przeszłości Polsce (47%).

Wyniki badań opinii publicznej zdają się wskazywać na mocne wsparcie dla rozwoju globalnego, lecz jednocześnie ujawniają potrzebę optymalizacji edukacji rozwojowej i podnoszenia świadomości w tej kwestii, co pozwoli na lepsze zrozumienie tej problematyki w skali całego społeczeństwa.

2.6 Kontekst edukacyjny

Od początków okresu transformacji politycznej (1989 r.) polski system edukacyjny przeszedł wiele zmian. Liczne zmiany w ustawodawstwie stały się podstawą do przeprowadzenia reform w szkolnictwie ogólnym i wyższym. Kontekst edukacyjny edukacji globalnej zostanie omówiony szerzej w następnym rozdziale.

Rozdział 3

Edukacja globalna w kluczowych sektorach

Rozdział 3

Edukacja globalna w kluczowych sektorach

3.1 Wprowadzenie

Niniejszy rozdział stanowi przegląd sektorów ważnych z punktu widzenia edukacji globalnej w Polsce. Przedstawia on działania podejmowane w zakresie edukacji globalnej w systemie edukacji formalnej i szkolenia nauczycieli, w sektorze organizacji pozarządowych i szerzej pojętym społeczeństwie obywatelskim. Prezentuje również szeroką gamę inicjatyw podejmowanych przez organizacje zaangażowane w edukację globalną, a także definiuje niektóre zagrożenia i szanse w tej dziedzinie.

3.2 Edukacja globalna w systemie edukacji formalnej

Polska zajmuje ważne miejsce wśród krajów, których historia i osiągnięcia miały moc zmieniania poglądów na skalę światową. Można powiedzieć, że historyczne podwaliny pod perspektywę globalną położone zostały wraz z rewolucyjnymi poglądami Kopernika¹².

Rozpowszechnianie tolerancji poprzez edukację i w samym systemie kształcenia ma w Polsce także długą tradycję. Pewien historyk napisał: *...dla obiektywnego obserwatora najbardziej uderzającą cechą społeczeństwa przedrozbiorowego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów był jego wielokulturowy charakter... Zapewniał on istnienie środowiska umożliwiającego kulturowe 'zapłodnienie krzyżowe' i sytuację, w której osoby o otwartych umysłach mogły się uczyć od swoich sąsiadów, co przyczyniło się do powstania silnej tradycji edukacyjnej...*¹³.

Kraków i Warszawa są siedzibami jednych z najstarszych uniwersytetów środkowo-europejskich. Komisja Edukacji Narodowej była pierwszym ciałem tego typu w Europie – uznaje się ją za pierwsze ministerstwo edukacji na świecie. Powstała w sierpniu 1773 r. w ramach szeroko zakrojonych reform administracyjnych w okresie polskiego Oświecenia. Chociaż Komisja działała krótko (dwadzieścia lat), zdołała przeprowadzić reformę programu nauczania, przekształcić system szkolny i uniwersytecki, stworzyć nowy słownik języka polskiego oraz nowe podręczniki do najważniejszych przedmiotów¹⁴.

Współcześnie nazwisko Kapuściński¹⁵ jest dla wielu synonimem inteligentnej, empatycznej umiejętności uczenia się o tym, co lokalne, w tym, co globalne, i o tym, co globalne, w tym,

---

12 *O obrotach sfer niebieskich.*

13 Norman Davies, *Serce Europy*, Aneks 1995. Oczywiście Polska, podobnie jak inne kraje, nie jest pozbawiona historii nietolerancji – chodzi przede wszystkim o to, że łączenie edukacji z tolerancją ma w tym kraju długą tradycję.

14 *Ibidem.*

15 Por. np.: Ryszard Kapuściński, *Ten Inny*, Znak 2006.

co lokalne; jest synonimem umiejętności wnikliwego uczenia się poprzez przebywanie z ludźmi globalnego Południa, umiejętności sprawiedliwego i uważnego opisywania życia ludzi świata rozwijającego się, a także podkreślania ich godności i znaczenia w dziejach ludzkości.

W ciągu ostatnich dwudziestu lat polski system nauczania poddany został kilku reformom. Długofalowa polityka edukacyjna szkół podstawowych i ponadpodstawowych jest domeną Ministerstwa Edukacji Narodowej, natomiast politykę kształcenia wyższego tworzy Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ustawa o szkolnictwie z 1991 r. przyjęta po transformacjach ustrojowych z 1989 roku, poprawki do tej ustawy oraz ustawa o wprowadzeniu reformy systemu szkolnictwa z 1999 r. stanowiły bazę legislacyjną dla reform mających na celu decentralizację systemu przedszkolnego, podstawowego i ponadpodstawowego. Edukacja wyższa także została objęta reformą i doprowadziła do faktycznej autonomii uniwersytetów.

Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) w następujący sposób streszcza zmiany zmierzające do decentralizacji systemu szkolnictwa:

Reforma szkolnictwa zakłada, że jedynie krajowa polityka edukacyjna będzie wykonywana ze szczebla centralnego, natomiast zarządzanie i administrowanie szkołami, przedszkolami i innymi placówkami edukacyjnymi podlegają decentralizacji. Odpowiedzialność za zarządzanie przedszkolami publicznymi i gimnazjami przekazana zostaje władzom lokalnym – gminom. Ustawowym obowiązkiem powiatów z kolei jest zarządzanie szkołami ponadgimnazjalnymi, liceami artystycznymi i szkołami specjalnymi. Na poziomie województwa odbywa się koordynacja działań i nadzorowanie wdrożenia polityki Ministerstwa, a także nadzór pedagogiczny¹⁶.

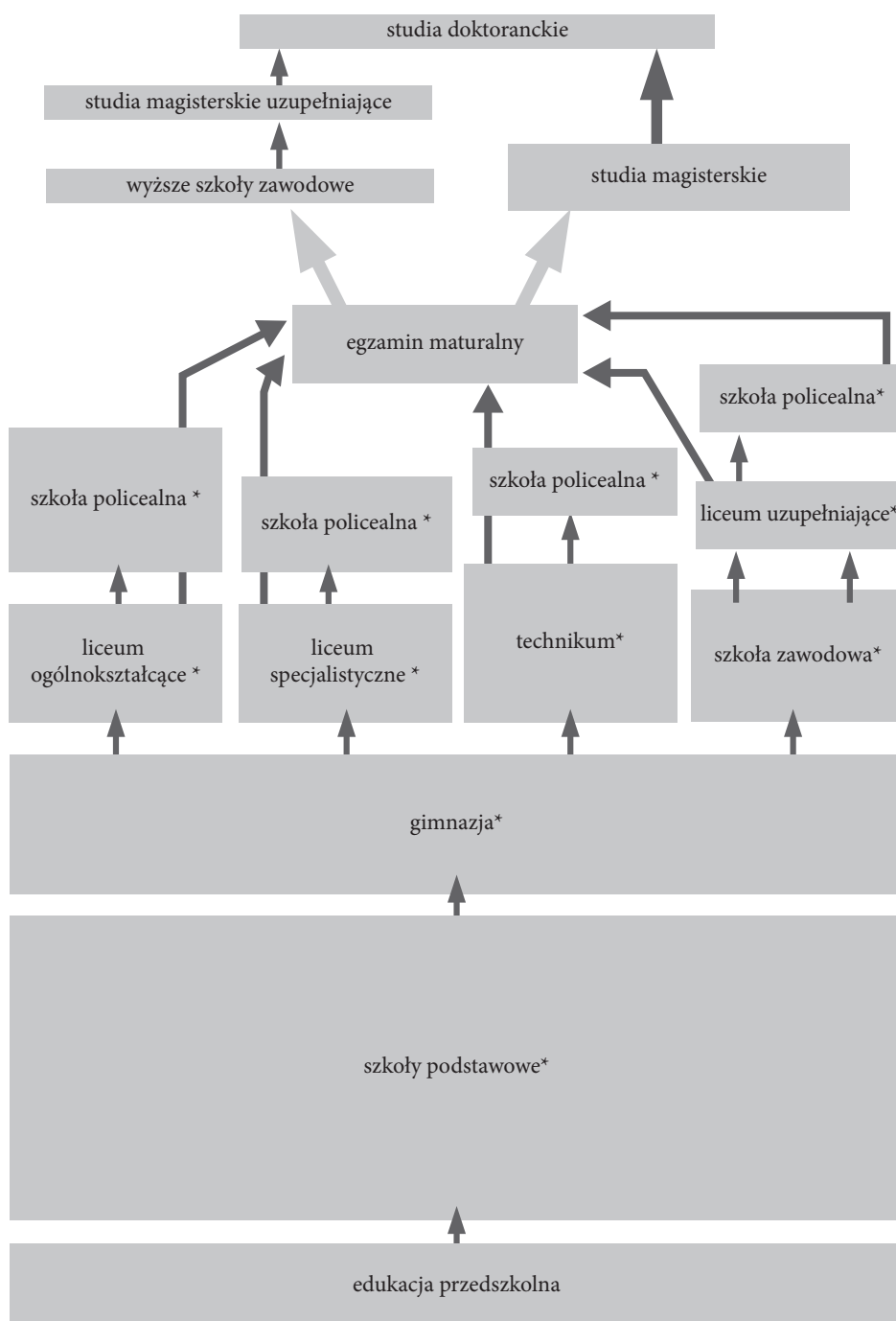
Poniższy wykres przedstawia strukturę polskiego systemu edukacyjnego od przedszkoli do szkolnictwa wyższego.

---

¹⁶ *The System of Education in Poland*, Foundation for the Development of the Education System, Warsaw 2008, p. 8.

Struktura polskiego systemu edukacyjnego

Źródło: Międzynarodowe Biuro ds. Edukacji¹⁷

17 http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Countries/WDE/2006/CENTRAL_and_EASTERN_EUROPE/Poland/Poland.pdf. Stan z listopada 2009 r.

Najnowsza zmiana programowa została wprowadzona w 2008 r. i objęła pierwsze roczniki w szkołach podstawowych i średnich. Dokonano szeroko zakrojonej reformy programu nauczania, który w nowym kształcie kładzie większy nacisk na rezultaty nauki. Proces konsultacji poprzedzający wprowadzenie reformy we wrześniu 2008 r., szczegółowo opisany poniżej, nadał dynamikę i wyjaśnił sposób włączenia zagadnień edukacji globalnej do wszystkich polskich szkół w ramach nowej, zreformowanej struktury.

3.2.1 Główne wyzwania i szanse związane z najnowszymi reformami

Mocny impuls do rozwoju edukacji globalnej w Polsce dano na początku 2008 roku, kiedy to podsekretarz stanu w MEN Krzysztof Stanowski publicznie stwierdził, że edukacja globalna stanowi ważny element polskiego programu nauczania oraz jeden z priorytetów edukacyjnych Ministerstwa.

W lutym 2008 roku odbyły się pierwsze konsultacje społeczne dotyczące edukacji globalnej. W dalszej kolejności uruchomiono mechanizmy ułatwiające włączanie edukacji globalnej w program nauczania. Ministerstwo Edukacji Narodowej zorganizowało konkursy z cyklu „Otwarta szkoła” w 2008 oraz 2009 roku. Jedną z kategorii konkursowych była edukacja globalna. W listopadzie 2008 r. w Warszawie odbyła się konferencja dla ośrodków doskonalenia nauczycieli z całego kraju, podczas której nacisk kładziony przez Ministerstwo na znaczenie edukacji globalnej stał się dla szkół dodatkową zachętą do aktywności w tej dziedzinie. Wieloletni już patronat MEN nad Tygodniem Edukacji Globalnej (trzeci tydzień listopada) także pozytywnie przyczynia się do rozwoju tej idei w Polsce.

Bardzo ważnym krokiem prowadzącym do włączenia edukacji globalnej w polski system nauczania było zaproszenie przedstawicieli organizacji pozarządowych zajmujących się tą dziedziną do uczestnictwa w procesie przygotowywania reformy podstawy programu nauczania (proces ten rozpoczął się w 2008 r., a wdrażanie jego wyników zaczęło się we wrześniu 2009 r.).

Ministerstwo Edukacji Narodowej szacuje, że po całkowitym wprowadzeniu reformy (we wszystkich klasach szkół podstawowych i ponadpodstawowych) 5% edukacji dostępnej dla polskich uczniów będzie zasługiwało na miano wysokiej jakości edukacji globalnej. Fakt, że MEN postrzega tę sprawę w takich kategoriach (edukacja globalna jako priorytet włączany w reformę programu nauczania, zapewniający dostępność edukacji dla wszystkich i mający jasno sprecyzowane cele) dobrze wróży przyszłej integracji edukacji globalnej z programami nauczania na wszystkich poziomach edukacji w Polsce.

Trzeba jednak dodać, że tak wielkie szanse niosą ze sobą zarazem duże wyzwania. Jedno z nich dotyczy polskich organizacji pozarządowych, które w ostatnim czasie mają bezprecedensowy dostęp do procesu przekształcania programu nauczania. Dla autorów niniejszego raportu jasne jest, że polskie organizacje pozarządowe działające

w dziedzinie edukacji globalnej mają wiedzę fachową, odpowiedni poziom zaangażowania i siłę przebicia zdolne do umieszczenia zagadnień związanych z edukacją globalną w polskim programie nauczania. W tym kontekście istnieje jednak potrzeba wypracowania opartych na wzajemnym zrozumieniu i partnerskiej współpracy relacji z edukatorami oraz instytucjami edukacyjnymi¹⁸. Kolejne duże wyzwanie to potrzeba usprawnienia i rozszerzenia szkoleń dla nauczycieli z zakresu edukacji globalnej – powinny być one skoordynowane z wprowadzaniem reformy, co szczegółowo opisuje poniższa część raportu.

3.2.2 Edukacja globalna w zreformowanej podstawie programowej

Zmiany wprowadzone do zreformowanej podstawy programowej dotyczące zagadnień edukacji globalnej są faktycznie znaczące. Po zapoznaniu się z nowym programem można też stwierdzić, że stanowi on ważny krok naprzód w rozwoju edukacji globalnej. Jako przykład niech nam posłuży podstawa programowa z geografii dla liceów.

Główne cele nauki geografii mają umożliwić uczniom:

- wykorzystanie różnych źródeł informacji do przeanalizowania i zaprezentowania współczesnych problemów związanych z przyrodą, gospodarką, społeczeństwem, kulturą i polityką;
- formułowanie i weryfikowanie hipotez dotyczących źródeł problemów współczesnego świata;
- zrozumienie relacji człowiek–przyroda–społeczeństwo, zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej¹⁹.

Zawartość lekcji podlega szczegółowym wymogom związanym z poszczególnymi tematami. A oto niektóre z nich:

Uczeń:

- klasyfikuje kraje, analizując wskaźnik HDI i wskaźniki gospodarcze, wyszczególnia bogate i biedne regiony (bogata Północ, biedne Południe) oraz podaje przyczyny istnienia dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów świata [punkt 2.1];
- ocenia i projektuje różne formy pomocy krajom dotkniętym kryzysem (katastrofy naturalne, wojny, głód) ze źródeł rządowych i pozarządowych [punkt 2.2];
- opisuje i ocenia różnorodność i zmiany w strukturze wykorzystania surowców energetycznych na świecie, ocenia zjawisko zależności od nieodnawialnych źródeł energii, potrafi wyjaśnić stwierdzenie „ropa rządzi światem” [punkt 2.8];

---

18 Szerzej o wyzwaniach dla sektora organizacji pozarządowych w obliczu reform w polskim systemie edukacyjnym traktuje opublikowany już jakiś czas temu (1998), niemniej wciąż aktualny wykład Wiktora Kulerskiego zatytułowany „Podstawowe problemy edukacji w Polsce oraz potencjalna rola organizacji pozarządowych” – publikacja dostępna na stronie <http://www.21learn.org/archive/articles/kulerski.php>. Stan z października 2009 r.

19 Polska wersja dokumentu dostępna jest na stronie internetowej: http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/images/Podstawa_programowa/men_tom_5.pdf page 166 (stan z listopada 2009).

- podaje przykłady procesów globalizacji oraz ich wpływu na rozwój lokalny i regionalny [punkt 2.14];
- rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie zmian klimatu (ocieplenia globalnego) oraz ocenia światowe i regionalne rozwiązania mające zapobiec temu zjawisku [punkt 3.3]²⁰.

3.2.3 Edukacja globalna w procesie szkolenia nauczycieli

Doskonalenie zawodowe nauczycieli w Polsce leży w zakresie obowiązków Ministerstwa Edukacji Narodowej i jest wdrażane przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (CODN), a także przez lokalne i wojewódzkie ośrodki kształcenia. Kształcenie przed rozpoczęciem pracy w charakterze nauczyciela to z kolei domena uniwersytetów i szkół wyższych. W tej części raportu zajmujemy się włączeniem edukacji globalnej w szkolenie zawodowe nauczycieli, natomiast kontekst uniwersytecki zaprezentowany jest w kolejnej części.

Od 2004 r. CODN organizuje działania edukacyjne we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Działania te skierowane są do nauczycieli w regionalnych i lokalnych ośrodkach doskonalenia i obejmują konferencje, seminaria, fora edukacyjne oraz warsztaty. CODN od 2007 r. uczestniczy w projekcie (wspieranym i finansowanym przez MSZ), którego celem jest stworzenie kaskadowego systemu szkoleń z zakresu edukacji rozwojowej dla nauczycieli na terenie całej Polski.

Cele tego programu szkoleń sformułowane są w następujący sposób:

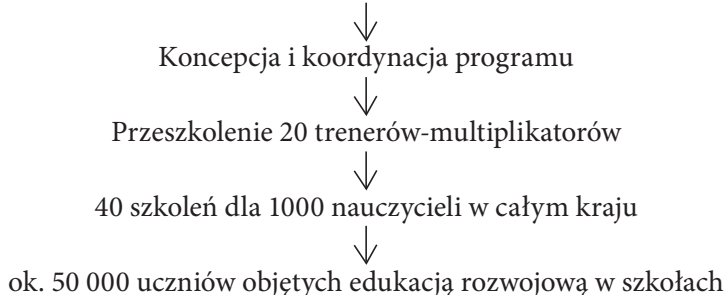
- Stworzyć system wspierania liderów w dziedzinie edukacji i ich ustawicznego rozwoju poprzez przekazanie im wiedzy i umiejętności potrzebnych do twórczego i płynnego wykonania zadań związanych z wdrożeniem rozwiązań systemowych w edukacji, w tym szkoleń z wymienionych dziedzin.
- Rozszerzyć zasięg edukacji rozwojowej w Polsce przez intensywniejsze szkolenia dla nauczycieli w ośrodkach lokalnych i dzięki temu przygotować nauczycieli do wspólnego planowania i wdrażania różnych inicjatyw i działań z zakresu rozwoju edukacji globalnej w ich środowiskach lokalnych.
- Zapewnić długotrwałe wsparcie merytoryczne i metodyczne dla nauczycieli rozpowszechniających ideę edukacji rozwojowej w szkołach i społecznościach lokalnych.
- Wyposażyć uczniów w wiedzę i umiejętności umożliwiające lepsze zrozumienie skomplikowanych problemów współczesnego świata i procesów w nim zachodzących, podnieść świadomość odpowiedzialności globalnej oraz zależności od globalnych transformacji.
- Zapewnić nowe materiały dydaktyczne obejmujące swym zakresem kwestie rozwoju globalnego.

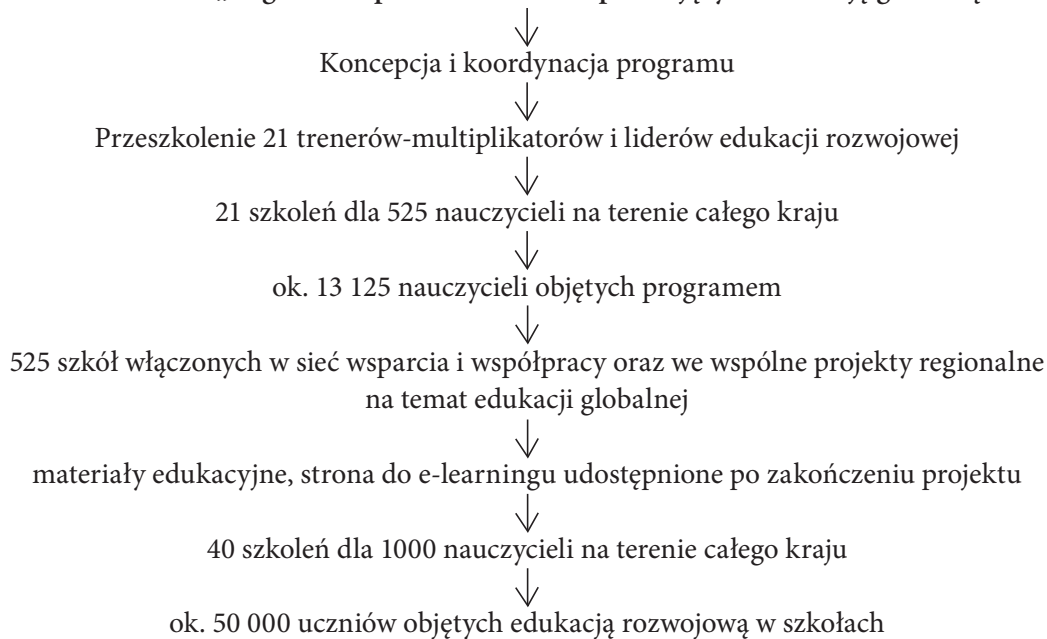
²⁰ *Ibidem*.

Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli współpracuje z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ministerstwem Edukacji Narodowej, lokalnymi i wojewódzkimi ośrodkami szkolenia nauczycieli i rosnącym środowiskiem zaangażowanych i wyszkolonych trenerów-multiplikatorów zapewniających szkolenia z zagadnień rozwojowych w całym kraju. Szkolenie obejmuje także praktyczne, oddolne działania podczas Tygodnia Edukacji Globalnej odbywającego się w trzecim tygodniu listopada, z przewodnim tematem krajowym pozwalającym na lepsze zrozumienie problematyki edukacji globalnej. Rozwój strategii można zaobserwować, porównując modele szkoleniowe z lat 2007 i 2008.

2007: Temat „Pomagamy innym – edukacja rozwojowa w szkole”

2008: Temat „Regionalne partnerstwo szkół promujących edukację globalną”

W 2009 r. szkolenia w większym stopniu skoncentrowały się na reformie programu nauczania i zapewnieniu e-learningu oraz materiałów do szkoleń internetowych. Wspieranie rozwoju sieci zaangażowanych w program i przeszkolonych nauczycieli odbywa się w sposób ciągły²¹.

Jednym z podstawowych wyzwań, z jakimi trzeba się zmierzyć w procesie szkolenia nauczycieli, jest potrzeba wykroczenia poza zaangażowanie grupy aktywnych nauczycieli (których liczba, jak pokazuje projekt, jest znaczna i ciągle rośnie) i przejście do modelu bardziej uniwersalnego, w którym wszyscy nauczyciele szkoleni są pod kątem reformy programu w kontekście edukacji rozwojowej. Taka zmiana wymagałaby jednak dostępu do większych niż obecnie środków.

3.2.4 Edukacja globalna w szkolnictwie wyższym

Edukacją trzeciego stopnia w Polsce zajmuje się Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Należy podkreślić, że Ministerstwo – z racji swego usytuowania w polskim systemie edukacyjnym – ma do odegrania kluczową rolę w trzech aspektach tworzenia solidnego fundamentu pod długofalowy rozwój edukacji globalnej w Polsce. Po pierwsze, zarządza systemem szkolnictwa wyższego, który kształci nauczycieli. Po drugie, zarządza środkami budżetowymi przeznaczonymi na badania. Po trzecie, zajmuje się studentami, wykładowcami i naukowcami zagranicznymi, którzy pracują w polskich ośrodkach naukowych i uniwersytetach.

W 2009 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wraz z Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych ogłosiło konkurs na projekty z zakresu edukacji globalnej skierowane do samorządów, ośrodków badawczych i uniwersytetów. Pięć uniwersytetów i szkół wyższych uzyskało granty (na łączną kwotę ok. 310 000 PLN). W 2008 r. MNiSW także zamieściło na swojej stronie internetowej informację o możliwości ubiegania się o granty MSZ dla młodych naukowców (w ramach środków przeznaczonych na realizację zadania „Nauka dla rozwoju”).

MNiSW dzieli odpowiedzialność za szkolenie nauczycieli z Ministerstwem Edukacji Narodowej. Oba Ministerstwa współpracują w zakresie definiowania standardów szkolenia nauczycieli. MNiSW odpowiedzialne jest za wydawanie rozporządzeń dotyczących wymagań programowych.

Obowiązujące obecnie rozporządzenie dotyczące każdej dziedziny i poziomu nauczania wydane zostało 12 lipca 2007 r. Warto dodać, że rozporządzenia zawierają standardy dotyczące edukacji globalnej, na przykład: popularyzacja zrównoważonego rozwoju w dziedzinie biologii i chemii; prawa człowieka – w dziedzinie prawa, administracji i polityki społecznej; wzmocnienie dialogu międzykulturowego – w dziedzinie zarządzania, dziennikarstwa oraz komunikacji społecznej.

---

21 Zob. www.edukacja-globalna-codn.pl – specjalna strona internetowa projektu.

Uczelnie wyższe są w Polsce liczne i cieszą się dużą autonomią. Sprawia to, że mają szansę same decydować o zaangażowaniu w edukację globalną, jednakże utrudnia zarazem koordynację inicjatyw i jednoczesne dotarcie do wszystkich uczelni. Nie ma uniwersalnego podejścia do systematycznego wprowadzania edukacji globalnej do uczelni wyższych – można raczej mówić o pojawiających się konkretnych inicjatywach, które z czasem powinny rosnąć w siłę i doświadczenie, a w końcu prowadzić do powstania sieci, dzielenia się wiedzą i wyznaczenia drogi do sprawniejszej koordynacji w przyszłości.

Co się tyczy koordynacji szkolenia nauczycieli w zakresie edukacji globalnej na autonomicznych uczeniach wyższych, Polska mogłaby skorzystać na kontynuacji praktyki sięgania po najlepsze wzorce z innych krajów europejskich.

Obecnie na trzech uczelniach wyższych dostępne są studia bezpośrednio związane z edukacją globalną: Instytut Studiów Regionalnych i Globalnych przy Uniwersytecie Warszawskim ma w swej ofercie podyplomowe studia rozwojowe, trzy wydziały Uniwersytetu Warszawskiego oferują wspólne studia podyplomowe w zakresie pomocy humanitarnej, natomiast Wyższa Szkoła Europejska im. Tischnera w Krakowie proponuje *Peace and Development Studies* (rozwiązywanie konfliktów i rozwój globalny). Pojawiają się także inicjatywy na mniejszą skalę – na przykład kilka uczelni wyższych zaangażowało się w konkretne projekty mające na celu wspieranie edukacji globalnej w szkołach.

Poniżej prezentujemy w zarysie dwa bardzo odmienne projekty. Pierwszy z nich to projekt Wydziału Orientalistycznego UW skupiający się na globalnym wymiarze porozumienia międzykulturowego i skierowany przede wszystkim do szkół, oferujący gotowe do wykorzystania scenariusze zajęć. Drugi projekt dotyczący edukacji globalnej, realizowany przez Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, koncentruje się na szkoleniu przyszłych nauczycieli i pedagogów. Oba projekty zainicjowano w 2009 roku.

Pakiet edukacyjny „Oblicza Orientu”

Wydział Orientalistyczny Uniwersytetu Warszawskiego stworzył zestaw narzędzi edukacyjnych gotowych do wykorzystania w nowym programie nauczania i koncentrujących się na zagadnieniu edukacji globalnej. W pakiecie tym duży nacisk położony jest na wybrane obszary Afryki i Azji. Materiały obejmują dwie broszury wydane przez Wydział, pozwalające przezwyciężyć stereotypowe postrzeganie świata w myśl podziału „my – oni/inni”. Jedna z broszur prezentuje problemy rozwojowe na wybranych obszarach Azji oraz Afryki. Pakiet uzupełniają materiały multimedialne na płytach CD (dostępne także na stronie internetowej²²) składające się z 30 modułów wprowadzających do współczesnego Orientu, zachęcających do zrozumienia jego złożoności i różnorodności i odchodzących od determinizmu kulturowego. Moduły te stanowią materiał gotowy do wykorzystania na lekcjach²³.

---

22 Strona Wydziału: <http://orient.uw.edu.pl>.

23 Katarzyna Górak-Sosnowska – koordynator projektu, Wydział Orientalistyczny UW [katarzyna.gorak@gmail.com].

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie stworzyła program edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju zatytułowany „Włącz się! Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju”. Projekt obejmuje trzy wymiary: 1) transfer wiedzy i szkolenia dla studentów, 2) działania studentów oraz 3) tworzenie struktur i mechanizmów mających wspierać studentów, nauczycieli, naukowców i innych w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i porozumienia międzykulturowego. Proces jest otwarty na wszelkiego rodzaju współpracę z innymi instytucjami: szkołami wyższymi, organizacjami pozarządowymi, firmami itp. (na przykład z Mazowieckim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli). Programowi towarzyszy utworzenie Studenckiego Koła Naukowego Edukacji Międzykulturowej.

Aspekt edukacji międzykulturowej w projekcie oparty jest na badaniach przeprowadzonych w latach 2007–2009. Wykazały one, jakiego przygotowania w zakresie edukacji międzykulturowej wymagają przyszli nauczyciele oraz jakie mają potrzeby i oczekiwania.

Zasadniczym elementem programu jest szkolenie dla przyszłych nauczycieli zatytułowane „Wstęp do edukacji globalnej”, składające się z dwóch odrębnych i wzajemnie uzupełniających się modułów poświęconych zrównoważonemu rozwojowi i porozumieniu międzykulturowemu. Oba te moduły mają także wymiar praktyczny i są wzbogacone o materiały dostępne za pośrednictwem Internetu oraz plansze informacyjne i gry edukacyjne. Szkolenie składa się z 30 godzin wykładów obejmujących szeroki zakres filozoficznych i etycznych problemów społeczeństwa globalnego.

Kolejny wymiar programu skierowany jest zarówno do studentów, jak i do kadry akademickiej i związany jest z organizacją „Jesiennej Akademii Edukacji Globalnej – Afryka”, czemu towarzyszą własne inicjatywy studentów podczas Tygodnia Edukacji Globalnej oraz seria wykładów specjalistycznych dla nauczycieli akademickich zatytułowana „Edukacja dla rozwoju – rozwój dla edukacji – kurs Afryka”, zorganizowane w listopadzie 2009 roku.

Przedstawiony tu program szkoleniowy sprawia wrażenie bardzo dobrze zorganizowanego, ze ściśle określoną grupą docelową, opartego na analizie potrzeb – co wróży mu spore szanse powodzenia. Połączenie zajęć z edukacji globalnej i zajęć/treningów edukacyjnych dla przyszłych nauczycieli oraz pedagogów specjalnych ma charakter innowacyjny, jest jak najbardziej właściwe i być może unikatowe w skali europejskiej. Wykorzystanie edukacji globalnej jako parasola, pod którym skupi się szkolenie w zakresie edukacji międzykulturowej oraz edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, może być pomysłem, który zainteresuje także inne kraje. Jednocześnie zauważyć trzeba wyzwania związane z potrzebą dzielenia się doświadczeniami z innymi, autonomicznymi uniwersytetami i ośrodkami kształcenia nauczycieli oraz z zapewnieniem wszystkim przyszłym nauczycielom szerszego dostępu do edukacji globalnej.

3.2.5 Podsumowanie

Praca związana z tematyką edukacji globalnej wykonywana w Polsce przez osoby z pionierskim zacięciem oraz kilka organizacji w formalnym nurcie szkolnictwa (czerpiących z wiedzy specjalistycznej organizacji pozarządowych i podmiotów kształtujących politykę) jest godna podziwu. Trzeba jednak dodać, że indywidualne inicjatywy nie mogą zapewnić odpowiedniego wykorzystania wielkich możliwości, jakie przed edukacją globalną otworzyła reforma programu nauczania. Z tego powodu osoby opracowujące strategię szkolenia przyszłych nauczycieli w zakresie edukacji globalnej muszą przejść od pojedynczych inicjatyw do pracy w ramach sieci, włączania działań w główny nurt aktywności i ich wzmacniania. Wraz z rozwojem potencjału sektora powinno się także tworzyć strategię i harmonogram działań prowadzących do włączenia edukacji globalnej w cały system kształcenia nauczycieli.

Pochwalić także należy dotychczasową dobrą współpracę w dziedzinie edukacji globalnej Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. W ocenie niniejszego raportu współpraca ta powinna ulegać dalszemu wzmocnieniu i instytucjonalizacji; powinna objąć także inne ministerstwa (np. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego) oraz inne podmioty koordynujące – zgodnie ze szczegółowymi zaleceniami zawartymi w Rozdziale 4.

STUDIUM PRZYPADKU: Stowarzyszenie Global Development Research Group

Stowarzyszenie Global Development Research Group (GDRG) zostało założone w 2007 roku przez grupę ekonomistów, geografów, historyków, językoznawców, politologów, socjologów oraz specjalistów w dziedzinie kulturoznawstwa, którzy podjęli się realizacji wspólnych inicjatyw badawczych mających na celu rozszerzanie i popularyzowanie wiedzy na temat rozwoju globalnego. Określono kilka podstawowych grup docelowych oraz beneficjentów inicjatyw realizowanych przez GDRG – organizacje pozarządowe, media, studentów oraz decydentów.

Poza popularyzowaniem wiedzy o kwestiach rozwojowych Stowarzyszenie realizuje również projekty mające na celu podniesienie świadomości problematyki rozwojowej, prowadzi badania oraz tworzy strategie, jak również upowszechnia komentarze eksperckie w mediach.

W 2008 roku Stowarzyszenie Global Development Research Group było jedną z dwóch jednostek wdrażających najważniejszy program szkoleniowy finansowany przez MSZ, noszący nazwę „Akademia międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju”. Program składał się z dwóch części: letniej szkoły globalnego rozwoju (skierowanej głównie do studentów i trwającej 9 dni) oraz seminariów i warsztatów (skierowanych głównie do wolontariuszy i personelu z organizacji pozarządowych oraz do innych grup). W roku 2009 Stowarzyszenie GDRG było ponownie jedną z dwóch organizacji pozarządowych, które zwyciężyły w konkursie MSZ na realizację zadania „Akademia międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju”. We wrześniu tegoż roku Stowarzyszenie zorganizowało

letni kurs poświęcony globalnemu rozwojowi. W 2009 roku zorganizowało także szkolenie dla dziennikarzy, obejmujące tygodniową wizytę studyjną w kraju rozwijającym się.

Druga ważna inicjatywa, w którą Stowarzyszenie jest mocno zaangażowane, dotyczy programu edukacyjnego *Democratic Governance for Development*. Program ten ma na celu szerzenie i propagowanie wiedzy na temat wzajemnych powiązań i zależności między demokratyzacją, transformacją społeczną i ekonomiczną oraz rozwojem społecznym i gospodarczym. W szczególności obejmuje on uczenie się na podstawie doświadczeń krajów nordyckich.

Trzecim obszarem działań Stowarzyszenia jest program „Polityka rozwojowa”. Obejmuje on wydawanie co roku publikacji *Debaty o rozwoju*. Autorzy, wśród których są nauczyciele akademicy oraz osoby na co dzień praktycznie zajmujące się kwestiami rozwojowymi, przybliżają w nich skomplikowane i złożone procesy rozwoju globalnego.

Stowarzyszenie Global Development Research Group zdobywa fundusze z licznych źródeł: z polskiego MSZ, Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Komisji Europejskiej; korzysta także ze źródeł prywatnych.

Więcej informacji na temat Stowarzyszenia Global Development Research Group można znaleźć na stronie internetowej: www.gdr.org.pl

3.3 Edukacja globalna w społeczeństwie obywatelskim i innych sektorach

3.3.1 Wprowadzenie

Edukacja globalna w sektorze społeczeństwa obywatelskiego w Polsce rozwijała się szczególnie intensywnie w ciągu ostatnich pięciu lat. W pierwszej części tego rozdziału przedstawimy krótki opis działań Grupy Zagranica – istotnej struktury koordynującej w sektorze edukacji rozwojowej. W rozdziale tym przedstawimy również krótki opis organizacji pozarządowych oraz ich działań w sferze edukacji globalnej²⁴.

3.3.2 Grupa Zagranica oraz jej grupa robocza ds. edukacji rozwojowej

Jak już wspomniano, Grupa Zagranica jest stowarzyszeniem polskich organizacji pozarządowych działających poza granicami kraju we współpracy z partnerami zagranicznymi oraz w ich interesie. Prowadzi działania głównie za pośrednictwem swoich grup roboczych, spośród których najaktywniejsza jest grupa robocza ds. edukacji rozwojowej. Grupa ta jest otwarta dla wszystkich organizacji pozarządowych zaangażowanych w edukację globalną (także nie będących członkami Grupy Zagranica) i zabiega o włączanie w swoje działania jak największej liczby organizacji. Członkowie

---

²⁴ Zespół przeprowadzający przegląd partnerski rozmawiał z przedstawicielami wielu spośród tych organizacji podczas spotkań w Warszawie i Krakowie. Niemożliwe jest przedstawienie szczegółowych opisów działań wszystkich organizacji, z którymi spotkali się członkowie zespołu, dlatego też w rozdziale tym przedstawiono jedynie wybrane inicjatywy. Pełna lista organizacji, z którymi spotkali się członkowie zespołu przeprowadzającego przegląd partnerski, podana jest w Aneksie I. Warto także zauważyć, że – mimo iż członkowie zespołu nie mieli możliwości spotkać się z innymi podmiotami, takimi jak związki zawodowe, organizacje młodzieżowe – oceniają oni, że podmioty te mogłyby odegrać w przyszłości znaczącą rolę na dalszych etapach rozwoju edukacji globalnej w Polsce.

Grupy spotykają się co miesiąc lub co dwa miesiące; większość spotkań odbywa się w Warszawie w siedzibie Fundacji Batorego – tam znajduje się sekretariat Grupy Zagranica.

Grupa robocza ds. edukacji rozwojowej odgrywa bardzo istotną rolę lidera, zachęcając do większej koordynacji i lepszej jakości działań organizacji pozarządowych w sferze edukacji globalnej. Pełniła ona ważną funkcję konsultacyjnej jednostki doradczej podczas tworzenia nowego programu nauczania. Podczas przeglądu partnerskiego wyrażono nadzieję, że będzie nadal odgrywać rolę doradczą we wdrażaniu nowego planu nauczania. Jasne jest, że grupa stawia sobie za cel szerszą koordynację w sferze edukacji globalnej w Polsce i z tego powodu jest gotowa ściśle współpracować z ministerstwami oraz innymi jednostkami.

Zespół przeprowadzający przegląd partnerski zalecałby wzmocnienie grupy, zwiększenie jej zasobów, udzielenie jej większego wsparcia oraz rozbudowanie jej potencjału. Grupa powinna też próbować dotrzeć do szerszych kręgów społeczeństwa obywatelskiego, mając przy tym na celu włączenie edukacji globalnej w struktury społeczeństwa obywatelskiego.

Więcej informacji na temat Grupy Zagranica można znaleźć na stronie internetowej: www.zagranica.org.pl

3.3.3 Fundacja Edukacja dla Demokracji

Fundacja Edukacja dla Demokracji prowadzi m.in. realizowany i finansowany od 2005 r. przez MSZ program regrantingu dla organizacji pozarządowych w dziedzinie edukacji rozwojowej (więcej informacji na ten temat w Rozdziale 2).

3.3.4 Polska Akcja Humanitarna (PAH)

Utworzona w 1992 roku Polska Akcja Humanitarna (PAH) to jedna z największych pozarządowych organizacji na rzecz rozwoju (NGDO) w Polsce. PAH jest organizacją o charakterze głównie humanitarnym, działającą w różnych częściach świata, szczególnie na obszarach dotkniętych konfliktami (np. Sudan i Afganistan). Organizacja prowadzi również programy w Polsce, takie jak Pajacyk (akcja dożywiania uczniów w szkołach), a także programy dla uchodźców w Polsce oraz projekty dla polskich repatriantów. Zatrudnia około 50 pracowników.

PAH prowadzi działalność edukacyjną (początkowo nazywaną edukacją humanitarną) od 1994 roku i jest zaangażowana we współpracę europejską w ramach edukacji globalnej od 2002 roku. Realizuje kilka trzyletnich programów finansowanych przez Komisję Europejską jako główny podmiot aplikujący lub jako organizacja partnerska. PAH wydaje także liczne publikacje poświęcone edukacji globalnej, prowadzi wiele szkoleń dla nauczycieli, studentów oraz organizacji pozarządowych i realizuje projekty obejmujące tematy takie jak: szkoły globalne, etyka w przemyśle tekstylnym, promocja wiedzy na temat oficjalnego wsparcia rozwojowego wśród decydentów. PAH jest także członkiem

sieci GLEN, a niektórzy wolontariusze PAH wysyłani są do Afryki dzięki wsparciu finansowemu z programu wolontariatu MSZ. PAH wdraża także projekty z dziedziny edukacji globalnej finansowane przez MSZ w trybie regrantingu administrowanego przez Fundację Edukacja dla Demokracji, co stanowi przede wszystkim źródło dodatkowego finansowania dla projektów PAH finansowanych przez Komisję Europejską.

Więcej informacji o PAH można znaleźć na stronie internetowej: www.pah.org.pl

3.3.5 Grupa eFTe Warszawa – świadoma konsumpcja i sprawiedliwy handel

Organizacja pozarządowa eFTe to ciekawy przykład działań młodych Polaków zainteresowanych sferą etycznej konsumpcji i zaangażowanych we wprowadzanie zmian na tym obszarze. Stworzyli oni tę organizację, by zgłębiać wiedzę o tym, jak codzienne wybory konsumenckie mogą mieć wpływ na społeczeństwo, środowisko oraz jaki jest ich wymiar polityczny i gospodarczy. Grupa eFTe stara się wpływać na szerokie rzesze grup docelowych (dzieci, studenci, rodziny i przyjaciele, organizacje pozarządowe, restauracje i kawiarnie oraz firmy prywatne). Działania grupy polegają na prowadzeniu strony internetowej, organizowaniu śniadań poświęconych sprawiedliwemu handlowi, prowadzeniu kampanii popularyzującej „zmianę plastiku na len” (torby i tzw. reklamówki), realizowaniu projektu szkolnego, wydaniu książki kucharskiej, wysyłaniu tzw. *mailshots* do kawiarni; obejmuje też inne inicjatywy o charakterze praktycznym. Nazwa eFTe pochodzi od angielskiej frazy *fair trade*, czyli „sprawiedliwy handel”.

Więcej informacji na temat grupy eFTe można znaleźć na stronie internetowej: www.efte.org

3.3.6 Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO)

Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO), powołane do życia w 1994 roku, jest jedną z ważniejszych organizacji pozarządowych w Polsce specjalizujących się w edukacji obywatelskiej. Tysiące szkół uczestniczą w programach edukacyjnych CEO, które są znane większości nauczycieli w Polsce. Organizacja prowadzi także zarejestrowany w Ministerstwie Edukacji Narodowej instytut o charakterze non-profit szkolący nauczycieli. Niektóre z programów CEO są szeroko promowane przez „Gazetę Wyborczą”.

Dla CEO edukacja globalna to część współczesnej edukacji obywatelskiej, dlatego też organizacja ta wdraża kilka projektów z nią związanych. CEO jest partnerem w finansowanym przez Komisję Europejską programie „Patrz i zmieniaj” (*Watch and Change*), który obejmuje przygotowanie filmów dokumentalnych oraz publikacji metodologicznych dla nauczycieli, szkolenia dla nauczycieli i liderów grup, jak również działania prowadzone w szkołach. Centrum Edukacji Obywatelskiej wdraża także projekty finansowane przez MSZ w trybie regrantingu i jest aktywnie zaangażowane w działania grupy roboczej ds. edukacji rozwojowej Grupy Zagranica.

Więcej informacji na temat Centrum Edukacji Obywatelskiej można znaleźć na stronie internetowej: www.ceo.org.pl

3.3.7 Fundacja Partners Polska

Fundacja Partners Polska, utworzona w 1995 roku, zaangażowana jest w budowanie lokalnego potencjału zdolnego do wspierania społeczeństwa obywatelskiego, propagowania kultury zmiany oraz umiejętnego zarządzania konfliktami. Powiązana jest z międzynarodową organizacją pozarządową Partners for Democratic Change, mającą biura w USA oraz inne jednostki regionalne, szczególnie w krajach powstałych po rozpadzie Związku Radzieckiego. Fundacja Partners Polska ma sieć konsultantów i szkoleniowców oraz zajmuje się wdrażaniem projektów na Bałkanach, w Europie Wschodniej i Azji Środkowej. Wspiera ona szkolenia dla lokalnych działaczy, zapewnia wsparcie i wskazówki dla władz lokalnych, organizuje wizyty studyjne i pomaga w mediacji. W 2008 i 2009 roku Fundacja Partners Polska realizowała program finansowany w trybie regrantingu przez MSZ pod nazwą „Nauka dla rozwoju”, mający na celu umożliwienie polskim badaczom udziału w międzynarodowych konferencjach poświęconych kwestiom rozwoju globalnego. Fundacja wydała również przewodnik dla naukowców i realizatorów projektów rozwojowych, zachęcający instytucje naukowe do angażowania się na rzecz współpracy rozwojowej. Fundacja Partners Polska jest także polskim partnerem w finansowanym przez Komisję Europejską projekcie z obszaru edukacji globalnej, który ma za zadanie popularyzację Milenijnych Celów Rozwoju i obejmuje warsztaty prowadzone w szkołach, szkolenia dla nauczycieli oraz międzynarodowe konkursy dla uczniów.

Więcej informacji na temat Fundacji Partners Polska można znaleźć na stronie internetowej: www.fpp.org.pl

3.3.8 Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa jest pozarządowym centrum edukacyjno-szkoleniowym z siedzibą we Wrocławiu, założonym przez jezuitów w 1993 roku. Twórcom Domu chodziło o stworzenie we Wrocławiu miejsca, w którym młodzi Europejczycy mogliby się poznawać i rozwijać w duchu dialogu. Działania skupiają się przede wszystkim na osobach młodych: poprzez warsztaty, wolontariat oraz szkolenia Dom stara się stworzyć im przyjazną, ułatwiającą rozwój przestrzeń. Niedawno organizacja skupiła swe inicjatywy na edukacji globalnej, rozbudowując jednocześnie jej wymiar filozoficzny, refleksyjny i duchowy.

W 2008 i 2009 roku Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa był jedną z dwóch jednostek wdrażających podstawowy program szkoleniowy finansowany przez MSZ: „Akademię międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju”. Program składa się z dwóch części: letnich kursów poświęconych rozwojowi globalnemu oraz serii jesiennych warsztatów (dotyczących trzech głównych obszarów tematycznych: odpowiedzialności społecznej biznesu, tematyki gender w kontekście rozwoju oraz edukacji rozwojowej). Główną grupą docelową są studenci uczelni wyższych, ale organizacja jest też otwarta na wolontariuszy z organizacji pozarządowych.

Więcej informacji na temat Domu Spotkań im. Angelusa Silesiusa można znaleźć na stronie internetowej: www.silesius.org.pl

3.3.9 Polska Zielona Sieć

Polska Zielona Sieć (PZS) to stowarzyszenie polskich organizacji pozarządowych zajmujących się kwestiami środowiska naturalnego. Organizacje pochodzą z różnych miast i promują zrównoważony rozwój oraz budowanie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Sieć realizuje dwa główne projekty związane z kwestiami rozwoju globalnego i edukacji globalnej. Stanowi ona również interesujący przykład organizacji, której *raison d'être* skupia się na kwestiach ekologii na równi z zaangażowaniem w popularyzację idei zrównoważonego rozwoju. Polska Zielona Sieć zajmuje się również kwestiami etyki globalnej i światowej sprawiedliwości ekonomicznej.

Kampania Polskiej Zielonej Sieci pod hasłem „Kupuj odpowiedzialnie” ma na celu propagowanie w polskim społeczeństwie konsumpcji zgodnej z zasadami etycznymi. Kampania obejmuje wykorzystanie zestawu materiałów edukacyjnych, szkolenia dla nauczycieli, jak również prowadzenie strony internetowej poświęconej temu zagadnieniu. PZS jest także członkiem-założycielem Polskiej Koalicji Sprawiedliwego Handlu, powołanej do życia w 2009 roku i skupiającej 11 organizacji członkowskich.

Polska Zielona Sieć realizuje program „Akcja dla globalnego Południa”, łączący działania pomocowe w Ghanie (finansowane głównie przez MSZ) z działaniami mającymi na celu zwiększanie wiedzy o oficjalnej pomocy rozwojowej, głównie za pośrednictwem portalu internetowego.

Działania w sferze edukacji globalnej prowadzone przez PZS są finansowane z różnych źródeł, w tym przez Komisję Europejską oraz przez MSZ w trybie regrantingu, jak również przez Fundusz dla Organizacji Pozarządowych.

3.3.10 Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich

Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich, utworzony w 2007 roku, ma na celu szerzenie wiedzy o zrównoważonym rozwoju na obszarach wiejskich, jak również dzielenie się doświadczeniami i wiedzą oraz wymianę poglądów z krajami rozwijającymi się.

Od 2008 roku organizacja, współpracująca partnersko z holenderską organizacją pozarządową, wdraża dwuletni projekt z dziedziny edukacji globalnej finansowany przez Komisję Europejską. Grupą docelową projektu są liderzy społeczności wiejskich, którzy po przeszkoleniu organizują działania zwiększające powszechną świadomość kwestii związanych z rozwojem globalnym. Projekt zakończy się konferencją, która odbędzie się w pierwszej połowie 2010 roku.

STUDIUM PRZYPADKU: Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu”

Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu”, z siedzibą w Krakowie oraz lokalnymi przedstawicielstwami w innych miastach, został zarejestrowany w 1999 roku jako stowarzyszenie mające na celu wspieranie salezjanów (zakon rzymskokatolicki) w organizowaniu i niesieniu pomocy biednym, zwłaszcza dzieciom i młodzieży z najuboższych krajów świata. Od tego czasu przeszkolono i wysłano na misje za granicę 190 wolontariuszy z Polski – głównie do Afryki, ale także do Ameryki Łacińskiej i Europy Wschodniej. Szkolenie przed wyjazdem na misje kładzie duży nacisk na wykorzystanie doświadczeń, które po powrocie z wolontariatu mogą przysłużyć się edukacji rozwojowej w Polsce.

Edukacja globalna jest jednym z podstawowych obszarów zainteresowania Salezjańskiego Wolontariatu Misyjnego „Młodzi Światu”. Stowarzyszenie organizuje imprezy o charakterze edukacyjnym i kulturalnym, konferencje i wystawy (w tym także finansowaną przez MSZ wystawę dotyczącą Milenijnych Celów Rozwoju) oraz prowadzi różne inne działania w sferze edukacji rozwojowej, w tym warsztaty w szkołach (za małą opłatą wnoszoną przez szkoły). Praca w szkołach ma charakter strategiczny i docelowy, a opiera się na wielu zróżnicowanych metodach. W jednym z projektów młodzi liderzy z Polski i państw rozwijających się korzystają z metodologii opracowanej przez brazylijskiego nauczyciela teatru Agosto Boalsa, takich jak „teatr forum” oraz „teatr uciskanych”, w celu zgłębiania tematyki twórczej wraz z polskimi uczniami.

Od 2007 roku Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu” prowadzi Wioskę Afrykańską w Krakowie, składającą się z trzech ogrodzonych domków – imitacji wioski w Ghanie. Niedawno wioska powiększyła się i stała się Parkiem Edukacji Rozwojowej o powierzchni 1,5 hektara, złożonym z budynków z różnych części świata. Jest to narzędzie stworzone w celu umożliwienia młodym ludziom odkrywania i zrozumienia realiów życia ich rówieśników w krajach rozwijających się. Punktem wyjścia jest motyw domu, przedstawiony graficznie w trzech wymiarach, oraz mapa projekcyjna Petersa, rozłożona na świeżym powietrzu. Te rzeczywiste przestrzenie życiowe są uzupełniane dzięki nowoczesnym technologiom, takim jak umożliwiający interaktywną naukę ekrany dotykowe do wyświetlania informacji. Na terenie Parku organizowane są warsztaty dla nauczycieli i studentów, podczas których mogą oni doświadczyć zrozumiąłego, ustrukturyzowanego i zbilansowanego procesu uczenia się.

Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu” publikuje również materiały edukacyjne, np. grę symulacyjną o handlu cukrem czy broszurę poświęconą Milenijnym Celom Rozwoju. Organizacja realizuje projekty finansowane przez Komisję Europejską, a ponadto zbiera fundusze na edukację globalną z innych źródeł, na przykład z Funduszu dla Organizacji Pozarządowych (Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich). Jest również mocno zaangażowana w działania grupy roboczej ds. edukacji rozwojowej działającej w ramach Grupy Zagranica.

Więcej informacji na temat Salezjańskiego Wolontariatu Misyjnego „Młodzi Światu” można znaleźć na stronie internetowej: www.swm.pl

Rozdział 4

Obserwacje i zalecenia

Rozdział 4

Obserwacje i zalecenia

4.1 Ogólny zarys rezultatów przeglądu

Przeгляд partnerski ukazał znaczne postępy poczynione w zakresie edukacji globalnej²⁵ w Polsce, zwłaszcza w ciągu ostatnich pięciu lat. Działania różnych podmiotów, które przyczyniły się do ich osiągnięcia, są godne pochwały.

Przeгляд pozwolił też dostrzec i docenić osiągnięcia Ministerstwa Spraw Zagranicznych w tworzeniu podstaw mocnej struktury rocznego finansowania działań związanych z edukacją globalną. Struktura ta oparta jest na doświadczeniach innych krajów. Podczas przeglądu odnotowano także silną wolę działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakresie włączania tematyki edukacji globalnej do zreformowanego programu nauczania oraz w odniesieniu do innych inicjatyw koncentrujących się na zagadnieniu edukacji globalnej. Niniejszy przeгляд partnerski pozwolił też dostrzec pełne dynamizmu i zaangażowania, coraz szersze działania sektora organizacji pozarządowych w tej dziedzinie, możliwe dzięki jasnej wizji celu, solidnym wartościom i mocnej podstawie, jaką jest aktywność o charakterze wolontariackim.

Podkreślając sukcesy w dziedzinie edukacji globalnej osiągnięte w ostatnich latach, autorzy niniejszego przeglądu widzą również potrzebę dalszego zwiększania potencjału, planowania strategicznego i wykorzystania zasobów wśród polskich organizacji zaangażowanych w edukację globalną.

Zespół dokonujący przeglądu partnerskiego wyraża uznanie dla dotychczasowych osiągnięć Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Edukacji Narodowej, organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w edukację globalną w Polsce. Zaleca także dalsze wzmocnienie, wspieranie oraz rozwijanie działań. Podmioty zaangażowane w edukację globalną powinny wykorzystywać obecnie dostępne możliwości i przygotować sektor do dalszej, skutecznej aktywności – w miarę udostępniania w najbliższych latach rosnącego potencjału, jasno nakreślonych inicjatyw strategicznych oraz większych i lepiej zorientowanych na cel środków finansowych.

---

25 Przeglądy partnerskie GENE korzystają z definicji edukacji globalnej zawartej w Deklaracji z Maastricht.

4.2 Kwestie związane ze zrozumieniem problematyki i rozbudową aparatury pojęciowej

Wśród praktyków i twórców strategii w dziedzinie edukacji globalnej można mówić o spójnym rozumieniu podstawowego zasobu pojęciowego na tym obszarze. Zrozumiała jest praktyczna różnica między takimi pojęciami, jak edukacja globalna, edukacja rozwojowa, podnoszenie świadomości, gromadzenie funduszy (*fund-raising*), rzecznictwo oraz *public relations* (PR). „Edukacja globalna” jest praktycznie i strategicznie wykorzystywana jako termin zbiorowy (*umbrella term*) przez Ministerstwo Edukacji Narodowej; termin „edukacja rozwojowa” jest również jednoznacznie stosowany przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych; z kolei organizacje pozarządowe sprawnie stosują oba te terminy, również w odniesieniu do obszarów wspólnych edukacji rozwojowej i globalnej.

Rozwój aparatury pojęciowej w dziedzinie edukacji globalnej w Polsce jawi się jako zrozumiała, praktyczny i strategiczny. W najbliższych latach pojawi się potrzeba dalszej refleksji nad interpretacją i rozumieniem poszczególnych terminów – w miarę jak w działania włączać się będą dodatkowe sektory i praktycy. Ci ostatni wyrażają ponadto potrzebę zainicjowania debaty na temat standardów, jakości i perspektywy rozwoju omawianej dziedziny. Jednocześnie potrzebna jest też pogłębiona debata interdyscyplinarna nad zasobem terminologicznym z udziałem różnych dziedzin nauki (na przykład orientalistyki, studiów rozwojowych i pedagogiki). Zespół przeglądu partnerskiego zaleca, by wspierać rozwój tej debaty i zachęcać do udziału w niej.

4.3 Kwestie strategiczne

Myślenie strategiczne oraz wizja nakreślona przez Ministerstwa Edukacji Narodowej i Spraw Zagranicznych są godne pochwały, podobnie jak strategiczne zaangażowanie w edukację globalną ze strony sektora organizacji pozarządowych oraz refleksje organizacji pozarządowych na temat możliwości i wyzwań stojących przed edukacją globalną.

Zespół dokonujący przeglądu za bardzo ważne uznaje możliwości stworzone przez obecną reformę szkolnictwa w Polsce. Są szanse, by polski przykład stał się międzynarodowym wzorem integracji edukacji globalnej z głównym nurtem nauczania. Zdając sobie sprawę z ograniczonych zasobów, zespół zaleca też zwiększenie koordynacji ze strony ministerstw, instytucji i innych podmiotów, jak również kontynuację planowania strategicznego i wzmacniania zdolności działania – ponieważ tylko to zapewni pełną realizację potencjału edukacji globalnej.

W tym kontekście rozważyć można ustanowienie krajowego komitetu do spraw edukacji globalnej, który pozostawałby pod auspicjami Ministerstwa Spraw Zagranicznych jako głównego podmiotu finansującego i Ministerstwa Edukacji Narodowej z udziałem innych ministerstw, instytucji, podmiotów koordynujących działania sektora organizacji pozarządowych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Celem tego komitetu powinno

być zapewnienie koordynacji i wysokiej jakości działań, dzięki czemu dotychczasowe osiągnięcia zostałyby należycie wykorzystane.

Dalsze rozwijanie koncepcji strategicznych może, według niniejszego raportu, nastąpić dzięki procesowi moderowanej analizy kwestii strategicznych dokonywanej w gronie poszczególnych interesariuszy zasiadających w takim Komitecie Krajowym²⁶.

Debata nad głównymi obszarami strategicznymi mogłaby także zostać wzbogacona o przemyślenia dotyczące:

- struktury oraz instytucjonalizacji dialogu między Ministerstwem Spraw Zagranicznych a Ministerstwem Edukacji Narodowej i organizacjami pozarządowymi w dziedzinie edukacji globalnej;
- struktury i poziomu koordynacji działań przez MSZ i MEN (z udziałem innych ministerstw, na przykład Ministerstwa Środowiska oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego);
- strategicznej koordynacji w sektorze organizacji pozarządowych, zarówno między organizacjami aktywnymi w dziedzinie edukacji globalnej, jak i szerzej pojętymi strukturami społeczeństwa obywatelskiego (stowarzyszenia młodzieżowe, związki zawodowe, społeczność lokalna), a także parlamentarzystami, mediami itd.;
- wypracowania kryteriów wyboru strategicznych obszarów działań;
- wypracowania standardów jakościowych oraz najlepszych wzorców.

4.4 Mechanizmy finansowania i problemy związane z finansowaniem

Zarówno ogólny cel, intencje, jak i mechanizm finansowania edukacji rozwojowej w ramach programu polskiej pomocy są solidne. Widoczne jest, że MSZ tworzy mechanizm przyznawania grantów, opierając się na doświadczeniach międzynarodowych. Zaangażowanie Ministerstwa Edukacji Narodowej w proces podejmowania decyzji, *outsourcing* programu grantowego i stosowane przez to ministerstwo zasady postępowania również zasługują na uznanie. Organizacje pozarządowe także dostrzegają i doceniają wiele atutów procedury finansowania przez MSZ, jak również jakość pracy urzędników ministerstwa. Jednakże wiele ograniczeń, w tym natury finansowej i związanych z czasem trwania projektów, utrudnia dalszy rozwój.

Jeżeli intencją Ministerstwa Spraw Zagranicznych jest uzyskanie maksymalnej wartości z wydatkowanych środków i jeżeli ogromne możliwości stworzone przez reformę programu nauczania i inne czynniki mają być wykorzystane, trzeba ponownie zastanowić się nad wielkością środków finansowanych i stopniowo zwiększać dostępny budżet na edukację globalną.

---

²⁶ Taki proces mógłby prowadzić do utworzenia narodowej strategii edukacji globalnej. GENE wyraża gotowość doradzania partnerom krajowym i udostępniania im doświadczeń innych krajów europejskich związanych z konstruowaniem strategii w tej dziedzinie.

Mechanizm finansowania edukacji rozwojowej w ramach programu polskiej pomocy jest obecnie na etapie, który pozwala myśleć o jego rozbudowie z wykorzystaniem kapitału wiedzy zgromadzonej przez MSZ. Mechanizm ten powinien zatem zostać poddany przeglądowi, by zapewnić jego maksymalną użyteczność i skuteczność w ramach obecnie dostępnych zasobów, a także – w perspektywie zwiększania dostępnych środków – przygotować strategię odpowiedniego wzrostu. Bardziej szczegółowe sugestie co do tej kwestii zamieszczone są w dalszej części raportu.

Rysuje się także potrzeba większej ciągłości i przewidywalności z punktu widzenia organizacji wnioskujących o finansowanie. Do czasu, gdy możliwe będzie finansowanie wieloletnie, powinno się wydłużyć fazę implementacji dla organizacji wdrażających, tak by maksymalnie zbliżyła się ona do cyklu rocznego, jeżeli takie są potrzeby działań projektowych.

Wytyczne, które MSZ słusznie stara się stworzyć, powinny być oparte nie na wybieranych co roku tematach wiodących, lecz raczej na strategicznym wyborze grup docelowych, kryteriów jakości oraz na osiągnięciu założonych rezultatów na poziomie krajowym.

W celu zaplanowania, monitorowania i ewaluacji działań MSZ powinno rozważyć wzmocnienie zasobów kadrowych w tej dziedzinie, co docelowo przełożyłoby się na rozszerzenie wiedzy specjalistycznej oraz zasobu informacyjnego ministerstwa w tej sferze działań. To z kolei zapewniłoby odpowiednią realizację założonych celów.

Ministerstwo Edukacji Narodowej dokłada starań, by działania, które finansuje z własnych środków, uwzględniały zagadnienia edukacji globalnej. Taką postawę trzeba ocenić wysoko, a zespół dokonujący przeglądu partnerskiego zachęca MEN do kontynuacji tej praktyki i do włączania zagadnień edukacji globalnej we wszelkie działania objęte jego finansowaniem – zarówno na poziomie lokalnym, jak i wojewódzkim.

Organizacje pozarządowe zaangażowane w edukację globalną wykazały się znakomitymi inicjatywami, których celem było uzyskanie dodatkowych funduszy na realizację działań w tej dziedzinie – zarówno z Unii Europejskiej, jak i z innych międzynarodowych źródeł finansowania oraz z funduszy dysponujących środkami przeznaczonymi na edukację rozwojową. Zespół dokonujący przeglądu zaleca, nie sugerując zarazem automatyzmu działań, szersze udostępnienie sektorowi organizacji pozarządowych funduszy z krajowych środków jako uzupełnienie funduszy pozyskiwanych z powyższych źródeł. Umożliwiłoby to maksymalizację finansowania tego obszaru przy minimalnych nakładach ze strony polskiej.

4.5 Ministerstwa i instytucje zaangażowane w problematykę edukacji globalnej – przywództwo, zaangażowanie, koordynacja

Zespół dokonujący przeglądu partnerskiego docenia rangę współpracy między Ministerstwem Spraw Zagranicznych a Ministerstwem Edukacji Narodowej, której oczywistym skutkiem jest efekt synergii.

Zespół docenia zaangażowanie MSZ oraz MEN w działania na rzecz edukacji globalnej, w tym wyznaczenie urzędnika do spraw edukacji rozwojowej w MSZ oraz urzędnika w MEN, w którego kompetencjach mieści się m.in. edukacja globalna. Jednocześnie usilnie zachęca się oba ministerstwa do dalszego wzmocnienia i instytucjonalizacji wspólnych działań w celu zwiększenia zaangażowania i wykorzystania efektów dotychczasowej pracy oraz możliwości wynikających np. z reformy programu nauczania. Jak już wspomniano, MSZ oraz MEN mogą również rozważyć perspektywę zatrudnienia kolejnych osób, które zajmowałyby się tą problematyką, w razie uzyskania dodatkowych środków na ten cel.

Współpraca obu ministerstw może zostać rozszerzona, kiedy będzie to właściwe, przez włączenie do niej Ministerstwa Środowiska oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Szczególne możliwości mogą wiązać się z odkrywaniem wymiaru globalnego (Północ-Południe) w Strategii edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju. Prawdopodobnie istnieją także możliwości połączenia działań MEN i MNiSW, by postępy osiągnięte na poziomie formalnego programu nauczania miały swą kontynuację na poziomie szkolnictwa wyższego.

Zespół dokonujący przeglądu zaleca także, by MNiSW kontynuowało i wzmocniało priorytetyzację edukacji globalnej, nie tylko w kontekście procesu bolońskiego, ale także w celu wspierania badań w tej dziedzinie.

Zaleca się także, by MEN, zapewniwszy, że edukacja globalna stanowi ważną część obowiązków desygnowanego do tych zadań urzędnika, i gwarantując odpowiedni poziom zaangażowania ze strony urzędników wyższego szczebla, rozważyło również możliwość utworzenia grupy roboczej wyższego szczebla monitorującej wdrożenie tegoż priorytetu MEN we wszystkich dziedzinach i sektorach.

4.6 Edukacja globalna w formalnym systemie nauczania

Zespół dokonujący przeglądu dostrzega możliwości, jakie reforma programu nauczania stwarza osobom i podmiotom dążącym do włączenia wysokiej jakości edukacji globalnej w powszechnie dostępny system szkolnictwa. Zauważono także imponujący model włączenia edukacji globalnej w główny nurt kształcenia nauczycieli, w tym propozycję pilotażowego modelu szkolenia nauczycieli za pośrednictwem e-learningu, a także możliwości związane ze szkolnictwem wyższym.

Zaleca się, by Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz odpowiednie instytucje szkolnictwa wyższego wspierały wymianę informacji i koordynowanie nowych inicjatyw dotyczących szkolenia i kształcenia przyszłych nauczycieli. Inicjatywy te powinny wykorzystywać doświadczenia związane z doskonaleniem wiedzy polskich nauczycieli w dziedzinie edukacji globalnej, a także przykłady skutecznego wdrażania podobnych projektów za granicą²⁷. We współpracy z uniwersytetami, szkołami wyższymi i kolegami nauczycielskimi należy stworzyć mechanizm wsparcia oraz harmonogram włączania edukacji globalnej w system kształcenia przyszłych nauczycieli.

Inicjatywa CODN dotycząca kształcenia nauczycieli, obserwowana przez zespół oceniający, powinna uzyskać dalsze wsparcie. Można ją potraktować jako program pilotażowy, który należałoby powielić w lokalnych ośrodkach doskonalenia. Zespół zaleca też wypracowanie narodowego programu strategicznego i harmonogramu działań mających na celu udostępnienie edukacji globalnej wszystkim nauczycielom w Polsce, a także zapewnienie zasobów niezbędnych do jego funkcjonowania.

Organizacje pozarządowe aktywnie wspierają edukację globalną w formalnym systemie kształcenia; z pewnością istnieją możliwości wzmocnienia tej współpracy oraz rozszerzenia dostępu sektora organizacji pozarządowych do działań o bardziej strategicznym charakterze, a także do ściślejszej współpracy partnerskiej w tej dziedzinie.

4.7 Organizacje pozarządowe i społeczeństwo obywatelskie

Zespół dokonujący przeglądu partnerskiego odnotował rzetelną pracę i zaangażowanie szerokiej gamy polskich organizacji pozarządowych w zagadnienia związane z edukacją globalną. To wsparcie i zaangażowanie jest konsekwencją jasnej wizji i wyznawanych wartości, a także solidnych zasad wolontariatu i woli działania w sposób zintegrowany i zrównoważony. Sprawia to, że w opinii zespołu oceniającego działania sektora organizacji pozarządowych w Polsce są imponujące i inspirujące. Ponadto docenić należy fakt, że organizacje pozarządowe zajmują się też określaniem przyszłych wyzwań i planowaniem strategicznym.

Zespół oceniający odnotowuje ważną rolę koordynatora działań sektora organizacji pozarządowych odgrywaną przez Grupę Zagranica i jej grupę roboczą do spraw edukacji rozwojowej, w tym rolę, jaką odgrywają w kontekście nowego programu nauczania. Koordynacja ze strony Grupy jest bardzo pożądana; powinna ona być wzmocniana, wspierana i mieć zapewnione niezbędne zasoby – co nie powinno uszczuplać niezależności Grupy.

---

27 GENE służy konkretnymi przykładami.

Zaleca się również, by działania konsultacyjno-doradcze grupy roboczej w ramach Grupy Zagranica związane z tworzeniem nowego programu nauczania były kontynuowane przy progresywnym wdrażaniu programu w ciągu kolejnych 6 lat. Grupa powinna także odgrywać rolę podmiotu monitorującego i służącego doradztwem merytorycznym.

Zespół oceniający zaleca też, by organizacje pozarządowe zaangażowane w edukację globalną starały się tworzyć strategiczne sojusze i partnerstwo z szeroko pojętymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w celu zakorzenienia edukacji globalnej w strukturze społeczeństwa obywatelskiego. Zaleca się także, by sektor organizacji pozarządowych rozważył swoją rolę w kontaktach z parlamentarzystami w celu budowania porozumienia co do spraw globalnych oraz stworzenia parlamentarnego wsparcia dla edukacji globalnej.

W miarę gromadzenia doświadczeń przez organizacje pozarządowe w dziedzinie edukacji globalnej zaleca się podejście strategiczne w poszczególnych sektorach. Mogą pojawić się większe szanse skutecznych i strategicznych działań przy ograniczonych zasobach, jeżeli aktywność sektora organizacji pozarządowych będzie nagłaśniana i popularyzowana. (Przykładowo – chociaż zespół oceniający zauważył dobre i godne pochwały przykłady pracy nieformalnej z młodzieżą i liderami młodzieżowymi, niemniej sądzi, iż dobrą możliwością dotarcia do wszystkich młodych ludzi z organizacji młodzieżowych i lepszej współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego byłoby utworzenie, przy wsparciu MEN, Krajowej Rady Młodzieżowej działającej jako podmiot koordynujący młodzieżową aktywność związaną z edukacją globalną.)

4.8 Zaangażowanie na arenie międzynarodowej

Zespół dokonujący przeglądu partnerskiego dostrzega wolę uczestnictwa w działaniach międzynarodowych wyrażaną przez najważniejsze krajowe podmioty w dziedzinie edukacji globalnej. Jest to bez wątpienia jedna z przyczyn dynamicznego wzrostu, integracji oraz mainstreamingu tej dziedziny w Polsce.

Zespół dostrzega pracę polskich organizacji i instytucji w ramach DEEEP, Concord oraz pozytywne rezultaty programów międzynarodowych mających na celu rozwój edukacji globalnej w Polsce. Odnotowane zostało także zaangażowanie Polski w prace grupy DevCom działającej w ramach OECD oraz odzwierciedlenie tych działań w wynikach badań opinii publicznej. Dostrzega i docenia się także wolę polskich urzędników (zarówno w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, jak i od niedawna w Ministerstwie Edukacji Narodowej) uczestniczenia w sieci GENE, uczenia się na podstawie doświadczeń innych i przekazywania swej wiedzy w ramach tej sieci. Zauważone także zostały skuteczne działania w ramach współpracy bilateralnej, którą warto kontynuować w postaci dwukierunkowego procesu zdobywania wiedzy.

Zespół dokonujący przeglądu partnerskiego stwierdza, że polskie zaangażowanie w międzynarodowy proces dzielenia się najlepszymi wzorcami i strategiami tworzonymi w zakresie edukacji globalnej jest godny pochwały – zarówno na poziomie ministerialnym, jak i pozarządowym. Zaleca się kontynuację zaangażowania międzynarodowego, co umożliwi dalszą naukę dzięki porównaniom oraz dzielenie się polskimi doświadczeniami z innymi krajami.

Aneksy

Aneksy

Aneks I

Spotkania w ramach procesu partnerskiego przeglądu edukacji globalnej

W ramach procesu przeglądu partnerskiego w czerwcu i wrześniu 2009 r. w Warszawie i Krakowie odbyły się prezentacje i spotkania z następującymi grupami i organizacjami:

- 1 Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa
- 2 Centrum Edukacji Obywatelskiej
- 3 Fundacja Edukacja dla Demokracji
- 4 Grupa eFTe Warszawa
- 5 Wydział Orientalistyczny UW
- 6 Global Development Research Group
- 7 Grupa Zagranica
- 8 Instytut Rozwoju Obszarów Wiejskich
- 9 Instytut Globalnej Odpowiedzialności
- 10 Instytut Studiów Regionalnych i Globalnych UW
- 11 Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
- 12 Ministerstwo Edukacji Narodowej
- 13 Ministerstwo Środowiska
- 14 Ministerstwo Spraw Zagranicznych
- 15 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
- 16 Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
- 17 Fundacja Partners Polska
- 18 Polska Zielona Sieć
- 19 Polska Akcja Humanitarna (PAH)
- 20 Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu”
- 21 Wyższa Szkoła Europejska im. Tischnera

Aneks II

Deklaracja z Maastricht w sprawie edukacji globalnej

Ramowa struktura europejskiej strategii na rzecz poprawy jakości i wzmocnienia edukacji globalnej w Europie do roku 2015

My, delegacje uczestniczące w Europejskim Kongresie Edukacji Globalnej odbywającym się w Maastricht w dniach 15–17 listopada 2002 roku, reprezentujące parlamentarzystów, rządy, władze regionalne i lokalne oraz organizacje społeczeństwa obywatelskiego z krajów członkowskich Rady Europy, pragnące włączyć się w działania podejmowane w następstwie Światowego Szczytu w sprawie Zrównoważonego Rozwoju oraz w przygotowania do Dekady Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju,

1 Przywołując:

- międzynarodowe zobowiązania dotyczące zrównoważonego rozwoju na świecie podjęte na niedawnym Światowym Szczycie w sprawie Zrównoważonego Rozwoju oraz zobowiązania do rozwoju globalnego partnerstwa na rzecz redukcji biedy na świecie określone w Milenijnych Celach Rozwoju ONZ;
- międzynarodowe, regionalne oraz krajowe zobowiązania do udzielania większego i doskonalszego wsparcia edukacji globalnej jako edukacji wspierającej ludzi w poszukiwaniu wiedzy o realiach świata, w którym żyją, oraz włączającej ich w grono krytycznych i demokratycznych obywateli świata dążących do upowszechniania sprawiedliwości, zrównoważonego rozwoju, równości oraz praw człowieka dla wszystkich;
- definicje edukacji globalnej autorstwa Centrum Północ–Południe Rady Europy (2002):
  - *Edukacja globalna otwiera ludziom oczy i umysły na świat oraz uświadamia im konieczność podejmowania działań na rzecz upowszechniania sprawiedliwości, równości i praw człowieka dla wszystkich.*
  - *Edukacja globalna jako globalny wymiar edukacji obywatelskiej obejmuje edukację rozwojową, edukację o prawach człowieka, edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju, edukację na rzecz pokoju i zapobiegania konfliktom oraz edukację międzykulturową.*

2 Świadomi faktu, iż:

- na świecie utrzymują się nierówności na wielką skalę, a wiele osób wciąż nie może zaspokoić swych podstawowych potrzeb, w tym prawa do edukacji (zgodnie z deklaracją „Edukacja dla wszystkich” z Dakaru);
- demokratyczne procesy podejmowania decyzji wymagają dialogu politycznego między poinformowanymi i cieszącymi się pełnią praw obywatelami a wybranymi przez nich reprezentantami;

- głęboka transformacja wzorców produkcyjnych i konsumpcyjnych niezbędna do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju może się dokonać jedynie wtedy, kiedy obywatele – tak kobiety, jak i mężczyźni – będą mieli dostęp do odpowiednich informacji oraz rozumieją i zaakceptują konieczność działania;
- dobrze pomyślana i strategicznie zaplanowana edukacja globalna, uwzględniająca także kwestię równości płci, powinna przyczyniać się do zrozumienia i zaakceptowania wymienionych środków.

3 Uznając, że:

- Europa jest kontynentem, którego populacja pochodzi z różnych części świata i w różnych częściach świata jest obecna;
- żyjemy w coraz bardziej zglobalizowanym świecie, w którym z problemami transgranicznymi zmierzyć się trzeba przez zastosowanie wspólnych, wielostronnych środków politycznych;
- należy z determinacją stawić czoło wyzwaniom stojącym przed solidarnością międzynarodową;
- edukacja globalna jest niezbędna do uzyskania większego publicznego poparcia dla finansowania współpracy rozwojowej;
- cieszący się pełnią praw obywatele świata potrzebują wiedzy i umiejętności w celu zrozumienia społeczeństwa globalnego, uczestniczenia w nim i wchodzenia z nim w krytyczne interakcje. Jest to podstawowe wyzwanie dla wszystkich obszarów życia, w tym dla edukacji;
- istnieją nowe wyzwania oraz nowe szanse włączenia Europejczyków w formy edukacji na rzecz zrównoważonego stylu życia oraz aktywnego obywatelstwa na poziomie lokalnym, krajowym i globalnym, co pozwoli przeciwdziałać utracie zaufania publicznego do instytucji krajowych i międzynarodowych;
- metodologia edukacji globalnej skupia się na wspieraniu aktywnego uczenia się i zachęcaniu do refleksji, przy aktywnym udziale nauczających i uczących się. Ceni i promuje różnorodność i poszanowanie odmienności, zachęcając uczących się, by dokonywali wyborów z uwzględnieniem własnego kontekstu życiowego oraz kontekstu globalnego.

4 Zgodni co do tego, że...

W interesie wszystkich jest świat sprawiedliwy, żyjący w pokoju i oparty na zrównoważonym rozwoju.

Przytoczone tu definicje edukacji globalnej zawierają koncepcję edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, zatem niniejsza Strategia może zostać włączona w działania podejmowane w następstwie niedawnego Światowego Szczytu w sprawie Zrównoważonego

Rozwoju oraz służyć jako przygotowanie do rozpoczynającej się w 2005 r. z inicjatywy ONZ Dekady Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju.

Jako zobowiązanie międzysektorowe, edukacja globalna może znacząco przyczynić się do osiągnięcia wymienionych celów. Dostęp do edukacji globalnej jest zarówno koniecznością, jak i prawem.

Osiągnięcie wyznaczonych celów będzie wymagało:

- lepszej i bardziej intensywnej współpracy oraz koordynacji między podmiotami działającymi na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym oraz lokalnym;
- aktywnego uczestnictwa i zaangażowania w działania będące następstwem niniejszego Kongresu ze strony podmiotów politycznych wszystkich czterech kategorii – parlamentarzystów, rządów, władz lokalnych i regionalnych oraz społeczeństwa obywatelskiego (*the quadrilogue*) – które to podmioty biorą już udział w politycznych dyskusjach prowadzonych pod egidą Centrum Północ-Południe;
- dodatkowego, znacznie zwiększonego finansowania zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym;
- znaczącego wsparcia ze strony ministerstw ds. współpracy rozwojowej, spraw zagranicznych, handlu, środowiska, a zwłaszcza edukacji w celu zapewnienia pełnego włączenia edukacji globalnej do programów nauczania zarówno w formalnych, jak i nieformalnych systemach edukacji na wszystkich poziomach kształcenia;
- międzynarodowych, krajowych, regionalnych oraz lokalnych mechanizmów wspierających i koordynujących;
- znacznie bardziej intensywnej współpracy między Północą a Południem oraz między Wschodem a Zachodem.

5 Pragniemy zobowiązać się osobiście, a także zobligować reprezentowane przez nas kraje członkowskie, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, struktury parlamentarne, władze lokalne i regionalne do...

- 5.1 podjęcia procesu definiowania edukacji globalnej oraz zapewnienia, że bogata różnorodność doświadczenia i perspektyw (na przykład punktów widzenia Południa, mniejszości, młodzieży, kobiet) będzie uwzględniana na każdym etapie tego procesu;
- 5.2 utworzenia (lub rozwinięcia już istniejących) krajowych planów działania na rzecz poprawy jakości i zintensyfikowania edukacji globalnej, obejmujących okres od chwili obecnej do 2015 roku i uwzględniających docelową datę Milenijnych Celów Rozwoju – we współpracy z kompetentnymi władzami i właściwymi podmiotami;
- 5.3 zwiększenia finansowania edukacji globalnej;
- 5.4 zapewnienia, że perspektywa edukacji globalnej zostanie włączona w systemy edukacyjne na wszystkich poziomach kształcenia;

- 5.5 utworzenia (lub rozwinięcia i poprawy już istniejących) krajowych struktur finansowania, wspierania, koordynacji i tworzenia polityki w zakresie edukacji globalnej we wszystkich państwach członkowskich Rady Europy, z uwzględnieniem krajowych uwarunkowań;
- 5.6 utworzenia (lub rozwinięcia i ulepszenia już istniejących) strategii podnoszenia poziomu i zapewniania odpowiedniej jakości edukacji globalnej;
- 5.7 udzielania większego wsparcia regionalnym, europejskim i międzynarodowym sieciom współpracy między decydentami a praktykami, działającym na rzecz intensyfikacji edukacji globalnej;
- 5.8 opracowania studium wykonalności w odniesieniu do utworzenia dwunastoletniego programu monitorowania i wsparcia partnerskiego za pośrednictwem krajowych raportów na temat edukacji globalnej oraz regularnych przeglądów partnerskich;
- 5.9 włączenia się w działania będące następstwem Światowego Szczytu w sprawie Zrównoważonego Rozwoju oraz w przygotowania do ONZ-owskiej Dekady Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju.

My, delegacje uczestniczące w Europejskim Kongresie Edukacji Globalnej odbywającym się w Maastricht w dniach 15–17 listopada 2002 roku, reprezentujące parlamentarzystów, rządy, władze regionalne i lokalne oraz organizacje społeczeństwa obywatelskiego z państw członkowskich Rady Europy, zobowiązujemy się do utrzymywania dialogu z Południem na temat formy i treści edukacji globalnej.

Lista wybranych źródeł internetowych²⁸

Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP	www.msz.gov.pl
Ministerstwo Edukacji Narodowej RP	www.men.gov.pl
Polska pomoc	www.polskapomoc.gov.pl
Grupa Zagranica	www.zagranica.org.pl

---

²⁸ Adresy stron internetowych większości organizacji, o których mowa w raporcie, zamieszczone są w poświęconych im fragmentach tekstu publikacji.

Europejski proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej

Proces partnerskiego przeglądu edukacji globalnej w Europie został zainicjowany przez Deklarację z Maastricht w sprawie edukacji globalnej. Proces ten, organizowany przez *Global Education Network Europe* (GENE), ma za zadanie wyróżnić dobre wzorce i dokonać krytycznego przeglądu polityki w zakresie zapewniania edukacji globalnej w krajach europejskich.

Niniejszy przegląd partnerski dotyczący edukacji globalnej w Polsce został przeprowadzony przy udziale polskich ministerstw, instytucji, organizacji pozarządowych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz innych sektorów. Zespół oceniający składał się z ekspertów z Austrii, Irlandii oraz Niderlandów. Proces przeglądu wsparły także: Austriacka Agencja Rozwoju (ADA) oraz austriackie Ministerstwo Edukacji, Federalne Ministerstwo Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (BMZ) oraz organizacja InWEnt z Niemiec, Irish Aid i Ministerstwo Spraw Zagranicznych Irlandii, Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz Krajowa Rada Edukacji z Finlandii, polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, agenda rządowa IPAD z Portugalii, organizacja NCDO z Niderlandów oraz agencja rozwojowa Norad z Norwegii – we współpracy z pozostałymi ministerstwami i agendami działającymi w sieci GENE.

GENE – Europejska Sieć Edukacji Globalnej (*Global Education Network Europe*) – to sieć ministerstw, agencji i innych instytucji, które odpowiadają na szczeblu krajowym za edukację globalną w Europie. GENE wspiera działania dotyczące edukacji globalnej w krajach europejskich: działania w ramach sieci, wymianę doświadczeń między krajami, badania w zakresie kształtowania polityki, rozwój strategii narodowych i poprawę jakości edukacji globalnej. W ramach starań na rzecz poprawy jakości i intensyfikacji edukacji globalnej GENE organizuje proces partnerskich przeglądów edukacji globalnej w Europie (*European Global Education Peer Review Process*), mając na celu osiągnięcie stanu powszechnego dostępu Europejczyków do wysokiej jakości edukacji globalnej.

Wydrukowano
na papierze z makulatury

Więcej informacji na temat GENE:

info@gene.eu

www.gene.eu